

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Musiiikinkoulutusohjelma

Jenni Venäläinen

Kirjastokantele – 5-kielisen kanteleen alkeisoppimateriaali kirjastoille

Opinnäytetyö
Marraskuu 2014

OPINNÄYTETYÖ
Marraskuu 2014
Musiikin koulutusohjelma

Länsikatu 15
80110 JOENSUU
(013) 260 6777

Tekijä(t)
Jenni Venäläinen

Nimeke
Kirjastokantele – 5-kielisen kanteleen alkeisopetusmateriaali kirjastoille

Tiivistelmä

Tämä opinnäytetyö käsittelee Kirjastokantele-projektin eri vaiheita. Työssä vertaillaan soitto-oppaita ja opetusvideoita sekä kerrotaan tehdystä opetusmateriaalista. Opetusmateriaali sisältää soitto-oppaan ja opetusvideot.

Opetusmateriaaliin haettiin perustaa analysoiduista oppaista ja videoista. Soitto-oppaan kappaleet ovat kirjoittajan itse säveltämiä ja myös vanhoja perinteisiä kantelekappaleita. Kirjoittaja kuvasi ja editoi opetusvideot itse.

Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Joensuun kirjaston kanssa. Kirjasto hankki kaksi 5-kielistä kanteletta päätoimipisteelleen. Kanteleita ja opetuspakettia voi lainata kirjastosta.

Tavoitteena on saada Kirjastokanteleelle paljon lainaajia ja innostaa uusia harrastajia kanteleen pariin. Projektin avulla soittoharrastuksen aloittaminen ei vaadi heti omaan instrumentin hankintaa tai soittonunneille menoa. Opinnäytetyö antaa myös uutta näkyvyyttä kanteleelle, sillä kantele on kaikkien halukkaiden käytettävissä.

Kieli

suomi

Sivuja 28

Liitteet 1

Liitesivumäärä 26

Asiasanat

kantele, soitto-opas, opetusvideot

THESIS
November 2014
Degree Programme in Music

Länsikatu 15
80110 JOENSUU
FINLAND
+358 13 260 6777

Author (s)
Jenni Venäläinen

Title
Library Kantele – a 5-string Kantele Teaching Material for Libraries

Abstract

This thesis deals with the different phases of the Library kantele project. The study compares several instrument playing guide books and teaching videos. It introduces the new teaching material which includes a kantele guide book for playing and also teaching videos.

The basis for the teaching material was studied from previously analyzed guide books and videos. The tunes for the book are composed by the author but also traditional kantele tunes are included. The teaching videos were recorded and edited by the author.

The thesis was prepared in collaboration with the Joensuu city library. The library purchased two 5-string kanteles to the main library. Both kanteles and the teaching material can be borrowed from the library.

The goal is to get as many customers as possible to borrow the kantele and get more people to be interested in kantele. The thesis also gives publicity to kantele as an instrument.

Language

Finnish

Pages 28

Appendices 1

Pages of Appendices 26

Keywords

kantele, playing book, teaching videos

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Kirjastokanteleen vaiheet	7
2.1	Muuttuva kirjasto	7
2.2	Yhteistyö kirjaston kanssa	7
3	Soitto-oppaiden vertailu	8
3.1	Yleisiä huomioita	8
3.2	Soittoasento ja -tekniikka soitto-oppaissa	10
3.3	Soitto-oppaiden ohjelmisto	12
4	Opetusvideoiden vertailu	13
4.1	Yleisiä huomioita	13
4.2	Kanteleopetusvideot	15
5	Soitto-oppaan sisältö	16
5.1	Perustiedot	17
5.2	Soiton aloittaminen	18
5.3	Ohjelmisto	19
6	Kirjastokanteleen opetusvideot	21
6.1	Videoiden perustelut	21
6.2	Videoiden kuvaaminen ja editointi	22
6.3	Videoiden sisältö	23
7	Yhteenveto	25
8	Pohdinta	26
	Lähteet	28

Liitteet

Liite 1	Kirjastokanteleen soitto-opas
---------	-------------------------------

1 Johdanto

Opinnäytetyöni aiheena on 5-kielisen alkeisoppimateriaalin valmistaminen Joensuuun kaupunginkirjastolle. Kirjasto hankkii päätoimipisteelleen kaksi 5-kielistä kanteletta. Soittimia, tekemääni vihkoa sekä opetusvideoita voi lainata kirjastokortilla. Opetusmateriaalin tarkoituksena on innostaa käyttäjää kanteleen pariin ja antaa taidot soittimen alkeisiin. Sanalliseen ohjeistukseen, kuviin ja nuottikuvaan on kiinnitettävä erityistä huomiota, sillä oppiminen tapahtuu itsenäisesti. Opetusvideot ovat mukana tukemassa oppimista.

Kirjastokantele on tarkoitettu kaikenikäisille. Aremmatkin kanteleesta kiinnostuneet voivat uskaltautua kokeilemaan uutta soitinta, kun soittimen saa lainata kotiin ja tutustua siihen rauhassa. Tällöin uuden soittoharrastuksen aloittaminen ei vaadi heti soittotunnille menoa. Kirjastokanteleen voi myös esimerkiksi lainata lapselleen ja katsoa, innostuuko tämä soittimesta. Opetusvihko on tarkoitettu kanteleensoiton alkeisiin, joten ohjelmisto on helppotasoista. Soittoasento- ja tekniikkaosuudet ovat tarkkoja, jotta asiasta enemmän kiinnostuneet ja pidemmällekin ehtineet soittajat voivat saada hyvää tietoa oppaasta. Myös videoilla olen kiinnittänyt erityishuomiota soittoasentoon ja muun muassa sormien rentouteen, jotta itsenäinen opiskelu olisi mahdollisimman helppoa. Kanteleen voi lainata tietenkin oman soittotaidon tasosta riippumatta, ja ohjeistankin vihkossa etsimään omalle soittotaidolle sopivia kappaleita kirjaston muista soittooppaista.

Opinnäytetyöni on pedagoginen opinnäytetyö, jonka kirjallinen osuus käsittelee soitto-oppaiden ja opetusvideoiden vertailua. Lisäksi kerron projektin eri vaiheista, valmistamastani opetusmateriaalista ja tekemistäni pedagogisista valinnoista. Kansanmusiikkipedagogiikassa korvakuulolta oppiminen on iso osa opettamista. Melodiat voidaan laittaa pienemmiksi fraaseiksi ja opetella kokonaisuus näistä paloista (Seppä 2007, 20). Ensimmäisen näppäilykappaleen *Tallustellen* opetankin videolla korvakuulolta pilkkoen melodian fraaseiksi. Näistä loogisista pätkistä muodostuu kokonainen kappale. Yleensä fraasia toistetaan, kunnes oppija tai oppijat ovat löytäneet soittimestaan melodian sävelet ja rytmikan

(Seppä 2007, 21). Opetusvideolla on mahdotonta arvioida oppijan tarvitsemaa soittomäärää. Videoilla onkin vain muutamia toistoja, sillä oppija voi itse katsoa kohtaa tarvitsemansa määrän. Korvakuulolta oppiminenhan ei ole opetusmateriaalin tärkein osa, sillä soitto-oppaassa on kappaleiden nuotit. Projektin opetusvideot antavat kuitenkin mahdollisuuden opetella kappaleet pelkästään korvakuulolta, joten sujuva nuotinlukutaito ei ole edellytys musisoinnin aloittamiselle.

Kansanmusiikkipedagogi ja kanteleensoittaja Vilma Timosen mielestä hyvä tapa tukea soittajan omaa persoonallista muusikkoutta on sisällyttää opetukseen improvisaatiota sekä omien sävellysten ja sovitusten tekoa (Timonen 2009). Minullekin opettajana improvisaatio ja säveltäminen ovat tärkeitä, mutta niiden mukaan saaminen oli tässä projektissa haasteellista. Etukäteenhän ei voi tietää, millaisia kanteleen lainaajat ovat. Annan kuitenkin soittajan omalle luovuudelle sijaa muutamissa kappaleissa. Esimerkiksi *Kulkija*-kappaleessa soittaja pääsee keksimään omia muunteluitaan ja *Iso kissa* -laulussa omia säkeistöjä. Lisäksi kehotan etsimään itse lisää kiinnostavia kappaleita, joissa juuri oppimaansa voi soveltaa.

Kirjastokanteleen taustalla on samantapainen ajatusmaailma kuin kansanmusiikkipedagogiikan menestyjällä, ”näppäripedagogiikalla”. Se on Mauno Järvelän luoma konsepti opettaa kansanmusiikkia lapsille ja nuorille yhteissoiton muodossa. Näppäripedagogiikassa halutaan tuoda hyvä ja laaja-alainen musiikkisuhde kaikille halukkaille. Musiikin harrastusmahdollisuus halutaan tarjota kaikille kiinnostuneille ja tuoda soittaminen osaksi arkea (Kansanmusiikkiinstituutti 2014). Käpylän musiikkiopiston kansanmusiikkilinjalla, eli kamulinjalla, on myös samanlainen perusajatus: musiikkiopisto kertoo opetussuunnitelmasaan, että ”jokaisella on riittävä perimä soittaa, laulaa ja tanssia” (Käpylän musiikkiopisto 2012). Nämä ajatukset pätevät täysin myös Kirjastokanteleeseen. Kirjastosta lainattua kanteletta voi soittaa omista aikatauluistaan, taidoistaan tai rahatilanteesta riippumatta. Kanteleen soitto voi myös tulla helposti osaksi arkea, kun soittimen voi lainata ja palauttaa kuin kirjan. Tietenkin toivon, että suurin osa lainaajista innostuisi jatkamaan harrastusta säännöllisesti. Mutta mieles-

täni kanteleen tunnettavuudelle on vain hyväksi, jos mahdollisimman moni saa kunnan tilaisuuden edes kokeilla sen soittoa.

2 Kirjastokanteleen vaiheet

2.1 Muuttuva kirjasto

Suomen Kuvalehden artikkelissa (Jussila 2014, 20–27) kirjoitetaan, että yhteiskunnan muuttuessa myös kirjasto muuttuu. Toimipisteitä lakkautetaan ja internetin kasvava käyttö vie kirjastolta käyttäjiä. Kirjasto onkin vastannut muuttumisen tarpeeseen esimerkiksi e-kirjoilla ja itsepalvelulla, sekä internetissä että kirjastossa. Kirjasto uudistuu myös fyysisenä rakennuksena: Töölönlahdelle pitäisi tulla uusi Keskustakirjasto, jossa vain ylin kerros on perinteisen kirjaston kaltainen, muuten rakennuksessa on mm. kahvila, sauna ja elokuvateatteri (Jussila 2014, 24).

Kirjojen ohella kirjastosta saa lainattua myös muita tuotteita; mm. urheiluvälineitä, pelejä ja työkaluja. Suomen Kuvalehden artikkelissa mainitaan myös musiikkikirjaston uudistuminen. Internetin musiikkipalvelu Spotify on muuttanut lainattavien levyjen tarvetta ja kirjaston kilpaileminen sähköisillä musiikkilainoilla Spotifyn kanssa ei ole artikkelin mukaan ”- - tulevaisuutta, vaan mennyttä”; vaan sen sijaan musiikkikirjasto voisi panostaa esimerkiksi tapahtumiin ja opastamiseen (Jussila 2014, 27). Lainattava kantele sopii mielestäni siis hyvin kirjastojen uuteen profiiliin. Monissa kirjastoissa on jo esimerkiksi sähköpianolla varustettu huone, jota voi varata omaan soittamiseen.

2.2 Yhteistyö kirjaston kanssa

Idea kirjastosta lainattavasta kanteleesta oli mielessäni pitkään. Olin kuullut tämän kaltaisen ajatuksen aiemminkin, kun muutama vuosi sitten joku heitti idean ilmaan. Pari vuotta ajatus kävi mielessäni silloin tällöin, mutta ajattelin tekeväni

sen joskus myöhemmin, jos haluaisin ja innostuisin. Opinnäytetyöaihetta miettiessäni muistin kuitenkin idean uudestaan ja päätin toteuttaa sen. Aihe vastaa paitsi omaa osaamisaluetani kanteleensoittajana ja -opettajana myös ajatusmaailmaani siitä, että musiikki kuuluu kaikille. Haluan myös saada uusia ihmisiä innostumaan kanteleesta. Joensuun kaupungin kirjasto oli luonnollinen valinta asuinpaikkakuntani mukaan ja se on myös alueen pääkirjasto.

Kirjaston henkilökunta otti ideani vastaan innokkaasti ja hankki kaksi kanteletta. Kanteleet ovat Soitinrakentajat AmF:n perusviisikielisiä, lyhyttä mallia. Toiveena on saada kanteleelle paljon lainaajia ja saada kaupunkilaiset muutenkin käyttämään enemmän kirjastoa ja sen palveluita. Kirjasto aikookin tiedottaa uudesta lainausmahdollisuudesta tiedotusvälineille. Kirjastokantele-projekti alkoi idean esittelyllä ja sopimuksen teolla kirjaston kanssa huhtikuussa 2014. Projekti – ja samalla opinnäytetyöni – valmistuu marraskuussa. Kirjastokanteleen lainattavuuden aikataulu tuli kirjaston puolelta, sillä kantele halutaan julkistaa maanantaina 1.12.2014 ennen kirjaston joulukiireitä.

3 Soitto-oppaiden vertailu

3.1 Yleisiä huomioita

Teen ensimmäistä kertaa soitto-opasta ja tutkiessani soitto-oppaita olen tarkastellut monia erilaisia asioita ulkoasusta sanamuotoihin. Kanteleen alkeismateriaaleista huomaa, että niitä on tarkoitus käydä läpi opettajan kanssa ja että ne ovat tarkoitettu nuorille soittajille. Monet tekniset asiat kerrotaan joko lyhyesti, kuvin tai ei oikeastaan ollenkaan. Tämä on kuitenkin hyvin ymmärrettävää, sillä kirjoista halutaan tehdä mukavia lapsille, jotka eivät soittamista aloittaessaan välttämättä vielä edes osaa lukea. Niinpä kuvat ja korkeintaan muutamalla lauseella ilmaistut ohjeet ovat hyvinkin riittäviä ja niitä on mukava katsoa yhdessä läpi opettajan kanssa.

Tekemäni soitto-oppaan tarkoitus on kuitenkin opastaa itsenäiseen oppimiseen, joten ohjeiden täytyy olla tarkempia. Kirjastokanteleen oppimismateriaalissa haasteena on vihkon sopiminen sekä aikuisille että lapsille. Vihko ei saisi olla ns. ”yliasiallinen” tai täynnä tietoa, mutta ei myöskään ns. lässyttävä tai ”rauta-langasta vääntäen” selitetty. Olen ottanut oppaassa asiallisen kannan, kirjoitan selkokielellä ja ohjeistan, että aivan pienimpien kannattaa käyttää vihkoa yhdessä jonkun vanhemman kanssa.

Vertailemissani soitinoppaissa on hyvin paljon samaa. Alusta lähtien läpikäytyinä kaikissa on alkusanat, joissa kerrotaan, kenelle kirja on suunnattu. Monesti mainitaan myös se, kuinka kirjaa on tarkoitus käydä läpi. Suurin ero vertailemieni kantele- ja kitaraoppaiden välillä oppaiden alussa on harjoittelusta puhuminen. Bennettin *The Complete Junior Guitarist* -oppaassa jo johdannossa annetaan tarkkoja vinkkejä harjoitteluun. Bennett kirjoittaa esimerkiksi 20 minuutin riittävän hyvin aloittajan harjoitusajaksi ja muistuttaa harjoittelemaan mieluiten usein lyhyitä aikoja kuin kauan kerrallaan (Bennett 2009, 4–5). Toisessakin kitaraoppaassa mainitaan harjoittelemisen tärkeys ja se, ettei seuraavaan kappaleeseen pidä siirtyä, ennen kuin edellisen osaa kunnolla (Burrows 2003, 4). Omassa oppaassani harjoittelu mainitaan ohjelmisto-osuuden alussa. Muistutan opettelemaan kappaleita hitaasti omassa tahdissa.

Kanteleoppaissa harjoittelun valvominen ja hyvistä harjoitustavoista kertominen on jätetty opettajan vastuulle, sillä kitaraoppaiden kaltaista yksityiskohtaisempaa neuvontaa ei löydy. Tosin alkusanat sekä kirjojen kappaleet ja kuvitus osoittavat tarkastelemieni oppaiden olevan suunnattu selvästi pienemmille soittajille kuin kitaraoppaat. Kantele onkin helppo soitin aloittaa jo paljolti alle kouluikäisenä ja silloin oppaisiin on turha laittaa tarkkoja ohjeita harjoittelusta, sillä lapsen harjoittelu on harvoin tuossa iässä tavoitteellista ja itseohjautuvaa. Kuvitukseen on panostettu, ja ne tuovat soittajalle paitsi iloa myös oppia. (Kaasinen 2004; Kaikkonen, Ollaranta, Piispanen & Sopanen 2003.)

Sekä kitara- että kanteleoppaat lähtevät liikkeelle soittimen osien esittelyistä. Näin jo heti alussa soittajalle tulee selväksi oman soittimen rakenne, ja myöhemmin ohjeistuksia on helppo seurata, kun sekä kirjan kirjoittaja että käyttäjä

puhuvat samaa kieltä. Kanteleoppaissa on usein otettu huomioon kanteleiden vaihtelevat ulkomuodot ja esitelty kuvin erilaisia kanteleita (Kaasinen 2004, 7; Kaikkonen ym. 2003, 6). Myös kitaraoppaat esittelevät akustisen ja sähköisen kitaran erot (Bennett 2009, 6–7; Burrows 2003, 6–9). Tällainen tarkkuus varsinkin 5-kielisen kanteleen kohdalla voi tuntua liialliselta, sillä samasta soittimestahan on kuitenkin koko ajan kyse eikä pohjallisen ja pohjattoman 5-kielisen kanteleen erot ole kovin suuria. Mielestäni tämä kuitenkin ottaa aloittelevan soittajan hyvin huomioon ja on perusteltua näissä kirjoissa. Esimerkiksi opettajan tai vanhemman kanssa kanteleopasta läpikäyvä lapsi voi etsiä innoissaan kirjasta oman kanteleensa näköisen kuvan ja etsiä siitä esiteltyt rakenteen osat. Tällöin tieto juuri sen ikioman soittimen rakenteesta kasvaa. Kirjastokanteleen oppaassa onkin tärkeää käyttää kuvissa ja esittelyissä juuri sitä kantelemallia, jonka lainaaja saa kirjastolta mukaansa. Muutoin oppaan käyttäjä voi hämmentyä rakenteen erilaisuudesta ja tulla epävarmaksi jo harrastuksensa alkumetreillä.

3.2 Soittoasento ja -tekniikka soitto-oppaissa

Soittoasento on oleellinen osa onnistunutta soittoharrastusta. Vääränlainen asento hankaloittaa soittamista ja pitkään jatkuneena voi aiheuttaa kipuja ja muita vaivoja. Olin kantele -kirjassa erilaiset soittoasennot esitellään vain piirroskuvina ja hyvästä soittoasennosta muistutetaan myöhemmin näyttämällä huono ja hyvä soittoasento kuvin (Kaikkonen ym. 2003, 7, 13). Kaasinen (2004, 8) taas esittelee soittoasennot yksityiskohtaisemmin piirroskuvien lisäksi myös sanallisin ohjein. Kitaraoppaissa on käytetty valokuvien lisäksi vaihtelevan pituisia sanallisia ohjeita (Bennett 2009, 10–11; Burrows 2003, 14–15).

Aikuisille suunnatussa pianonsoiton alkeisoppaassa taas soittoasento esitellään vaihe vaiheelta valokuvin ja sanallisin ohjein. Samalla kerrotaan myös sorminumeroiden merkitykset. (Kuoppamäki 1985, 6–7.) Lasten pianokirjassa Piano Technique on mielenkiintoinen tapa käsitellä tekniikkaa ja soittoasentoa. Kirjassa soittaminen on rinnastettu urheiluun ja ennen kappaleita on Musical Fitness Plan -sivu, jossa tarkistuslistan avulla käydään läpi tulevassa kappaleessa tärkeät muistettavat asiat kuten käden asento, molemmilla käsillä yhtä aikaa soit-

taminen ja kaunis sävy. Tämän jälkeen tulee vielä Warm-Ups -osio, jossa opetellaan teknisesti uusimmat asiat tulevasta kappaleesta. Sävelmille on lisäksi annettu kuvaavat nimet, esimerkiksi *See-Saw* ja *Rope Bridge*. Ensimmäisessä kappaleessa sormet ikään kuin keinuvat koskettimien välillä ja jälkimmäisessä taas on tärkeää pitää käsi vakaana, aivan kuin kävelisi riippusillalla. Vasta näiden osioiden jälkeen tulee itse kappale. (Kreader, Fern, Keveren & Rejino 2000.)

Juuri soittoasento on mielestäni yksi haasteellisimmista käsiteltävistä aiheista soitto-oppaassa. Aloittelevalla soittajalla on niin monia asioita yhtä aikaa mietittävänä ja lisäksi kova into päästä soittamaan, jolloin soittoasennon pohtiminen ja kokeileminen voi tuntua vähäpätöiseltä ja tylsältä. Ja vaikka ei tuntuisikaan, omaa soittoasentoa on hyvin vaikea itse hahmottaa – varsinkin harrastuksen alussa, kun oikeanlainen kuva soittoasennosta ei ole vielä iskostunut mielen tai kehon muistiin. Itsenäisesti soittamista opetteleva ei välttämättä osaa arvioida kehonsa tuntemuksia soittaessaan: tuntuuko sormissa ikävältä, koska soitan väärässä asennossa vai koska sormet eivät ole vielä tottuneet koviin teräskieliin? Tällaisissa tilanteissa opettajan läsnäolo on korvaamaton. Opettaja pystyy myös huomauttamaan tekniikkaan ja soittoasentoon liittyviä asioita kappaleiden soiton keskellä, jolloin soittaja voi soittamisen lomassa korjata ne oikeiksi. Omassa opetusmateriaalissani videot toimivat opettajan roolissa ja muistutankin videolla välillä kesken kappaleen mm. oikeasta soittoasennosta ja sormien rentoudesta.

Muut soittotekniset asiat on ripoteltu yleensä pitkin kirjaa. Tämä onkin järkevää, sillä tuskin kukaan jaksaisi pöntätä kaikkea tekniikkaa ensin vain lukemalla, ilman asioiden yhteyttä käytäntöön. Kanteleoppaista sekä Olin kantele (Kaikkonen ym. 2003, 10–13) että Minä soitan kanteletta 1 (Kaasinen 2004, 14–17) aloittavat säestyskappaleilla ja I-sointuotteiden (D-sointu) esittelyllä. Tämä on mielestäni hyvä tapa aloittaa, sillä I-sointu on helpoin ja sillä säestämällä saa kappaleista hyvän ja valmiin kuuloisia jo vähäisilläkin taidoilla. Molemmissa oppaissa käytetään vasemman käden sormista nimitystä ”pupunkorvat”, hyvin kuvaava ja mieleen jäävä kuvaus sointuotteesta. Kirjat esittelevät heti kaksi eri ta-

paa soittaa sointu: sormen ”tyynypuolella” tai kynnellä. Käytän myös itse näitä sanoja niiden kuvaavuuden vuoksi.

Melodioiden soittaminen eli näppäily tulee oppaissa vasta puolenvälin jälkeen, kun soinnut I, V ja IV ovat jo vankalla pohjalla. Tosin täytyy ottaa huomioon, että näitä oppaita ei ole tarkoitettu pelkästään itseopiskeluun, jolloin järjestyksen ei tarvitse olla kronologinen. Opettajan kanssa kirjaa voi käydä epäjärjestyksessä läpi helpommin kuin yksin opiskellessa. 5-kielisellä kanteleella näppäilyyn on kolme käytännöllistä sormijärjestystä, ja Minä soitan kanteletta 1 -kirjassa esitellään ne kaikki (Kaasinen 2004, 55). Olin kantele -kirjassa esitellään vain yksi, yleensä pienille soittajille sopiva sormijärjestys (Kaikkonen ym. 2003, 87). Kirjastokanteleen oppaassa esittelen kolme eri sormijärjestystä. Lainaaja saa itse päättää, minkä valitsee. Ohjeistan kokeilemaan kaikkia ja ottamaan sen, mikä tuntuu itselle luontevimmalta.

3.3 Soitto-oppaiden ohjelmisto

Ensimmäiset kappaleet kanteleoppaissa ovat D-duurissa eli kanteleelle helpoimmassa ja yleisimmässä vireessä. Myöhemmin tulee lauluja myös d-mollissa. Virittäminen voi olla alussa haastavaa, sillä pienet soittajat eivät osaa itse vaihdella kanteleensa virettä ja kaikilla ei ole kanteleissaan pikaviritintä. Sen vuoksi duuri- ja mollikappaleiden on järkevää olla jaksoittain. Ensimmäisten kappaleiden teemana ovat tutustumis- ja eläinlaulut. (Kaasinen 2004, 14-19; Kaikkonen ym. 2003 10-17.) Molemmissa kirjoissa näppäily aloitetaan 1. 5. kielen ”pompottelu”-kappaleilla, joilla on helppo lähteä näppäilyyn. Vasta myöhemmin tulevat kappaleet, joissa on mutkikkaampi melodia. Myös omassa soitto-oppaassani ensimmäinen kappale lähtee juuri 1. ja 5. kielen pompottelulla. Kappaleiden aiheet vaihtelevat enemmän, mutta myös näppäilyssä eläin- ja laulaiheet ovat yleisiä. (Kaasinen 2004, 54-66; Kaikkonen ym. 2003, 82-111.)

Burrows’n kitaraoppaassa esitellään uusi soittotapa (sormilla näppäily, plektra) ja ohjeistuksen jälkeen tulee muutama kappale, joita ei ole nimetty, vaan ne ovat Harjoitus 1, Harjoitus 2 jne. Harjoitusten melodiat ovat toistavia ja loogisia.

Vasta aivan kirjan lopussa tulee myös muutama kansanlaulumelodia. (Burrows 2003, 20-25, 44-48.) Bennettin kitarakirjassa ensimmäisillekin kappaleille on annettu nimet, vaikka ne ovat hyvin harjoitusmaisia: melodiat ovat toistavia ja nuottien aika-arvot pitkiä. Jokaisen kappaleen alapuolella on ohjeita soittoon. (Bennett 2009, 14-21.) Tarkoitus on siis molemmissa kirjoissa sama, visuaalinen toteutus on vain erilainen.

Tarkastelemissani pianokirjoissa kappaleiden tyyli on hyvin erilainen. Kuoppamäen kirja on tarkoitettu aikuisille ja tehty 30 vuotta sitten, joten sävy on luonnollisesti erilainen kuin 2000-luvulla tehtyyn lasten oppaaseen. Aikuisten pianokirjassa kappaleet ovat kansanlauluja ja klassista musiikkia, ja teoriaosuudet ovat ennen kappaleita suoraan ilmaistu. Lasten kirjassa kappaleet on nimetty kuvaamaan tarvittavaa tekniikkaa tai tyyliä ja teoria jaettu pienempiin osuuksiin. (Kreader ym. 2000; Kuoppamäki 1985.)

4 Opetusvideoiden vertailu

4.1 Yleisiä huomioita

Yleisin tapa, jolla opetusvideot alkavat, on kyseisellä instrumentilla soitettu musiikki. Esimerkiksi alussa voi kuulua videolla opeteltava asia oikein ja rytmikkäästi soitettuna, jolloin kuulija motivoituu oppimaan. Kitaravideoissa joko videon opettaja soittaa alussa itse tai musiikki kuuluu alkutekstien aikana (Center Stage Quitar Academy 2012; Schwartz 2013). Myös Michael King käyttää videoissaan alkumusiikkia, jonka aikana videolla pyörivä teksti kertoo kyseisen videon aiheen (King 2008). Tämän jälkeen asetetaan soitin oikeaan soittoasentoon ja käsien asennot esitellään tarkasti (Center Stage Quitar Academy 2012). Kitaravideoissa on kahta erilaista suuntausta, joista esimerkkinä minulla on kaksi alkeisvideota.

Center Stage Quitar Academy'ltä katsomassa videossa lähdetään oikeasti aivan kitaransoiton perusteista (Center Stage Quitar Academy 2012) ja video

muistuttaa soittotuntia. Opetus etenee hitaasti ja tarkasti; videota voisi oikeasti katsoa kitara sylissä ja soittaa samaan tahtiin. Videolla kerrotaan hyvin seikkaperäisesti kitaran oikeaoppiminen asento sylissä ja käsien asennot. Välillä vasemman käden tosin peittää Academy'n logo, mikä on hiukan häiritsevää. Video etenee plektran käytön opettelusta yksinkertaiseen harjoitukseen, jossa käytetään kaikkia kitaran kieliä (Center Stage Quitar Academy 2012). Opettaja on melko vakavilmeinen, mutta kuitenkin luonteva ja hyvin selkeä. Videossa näkyy mielestäni selvästi ammattimaisen tekemisen jälki niin opettamisessa kuin kuvaamisessakin. Pidän videossa erityisesti sen rauhallisesta etenemisestä, sillä koin sen antavan tilaa oppimiselle.

Marty Schwartz lupaa opetusvideollaan opettavan aivan kitaransoiton alkeita (Schwartz 2013). Videon alku on hyvin samankaltainen Center Stage Quitar Academyn kanssa. Myös Schwartz ohjeistaa tarkasti sormien ja käsien asettelun kitaralle. Yhden kielen soittamisen sijaan Schwartz aloittaa sointujen soittamisella, sillä kitarasta saa silloin heti monipuolisen kuuloisen. Hän kokoaa yksinkertaisen soinnun sormi kerrallaan, tarkasti ja monipuolisesti selittäen. Kuvakulma on hyvä, sillä sormet näkyvät hyvin. (Schwartz 2013.) Schwartz on ilmeikäs opettaja ja käyttää hiukan huumoria opetuksessaan. Opetus on kuitenkin selkeää ja asiallista. Omissa opetusvideoissa yritän yhdistää Schwartzin ja Center Stage Quitar Academy'n opetuksien parhaat puolet. Academy'n opettaja etenee hyvin hitaasti ja oppituntimaisesti, mikä ei mielestäni täysin sovi Kirjastokanteleelle, onhan mukana myös soitto-opas. Schwartzin video taas on rennompi, mutta toisaalta se on välillä hiukan levoton nopean puheen takia. (Schwartz 2013, Center Stage Quitar Academy 2012).

Jukka Muhosen munniharpun opetusvideoissa lähdetään myös liikkeelle perusteista. Ensimmäinen oppitunti käsittelee munniharpun oikein pitämistä ja suun oikeaa muotoa. Muhonen on kameran edessä luonteva ja hyvin selkeä. Munniharppu on soittimena vaikea opetettava, sillä tekniset asiat tapahtuvat näppäilyä lukuun ottamatta suun sisällä. Muhonen näyttää ensimmäisellä videolla muun muassa tavallisen hengityksen ja voimistetun hengityksen eron. (Muhonen 2013.) Äänenlaatu voisi olla parempi, mutta eron kyllä kuulee. Loputkin videot etenevät samaan tapaan rauhallisesti ja loogisesti, asia kerrallaan. Muhosen te-

kemä materiaali on hyvin laaja. Pelimanni.net -sivustolla oleva kokonaisuus käsittelee suuren tietopakettin munniharpusta. Tietoa on eri maiden soittimista, soitinien historiasta, vireestä ja huollosta. Mukana on myös soittoharjoituksia (Muhonen 2013). Erityisen oivaltavaa oli mielestäni lisätä harjoitusten äänitteisiin myös pianolla soitettuja ääninäytteitä. Jokainen harjoitus on siis äänitetty sekä munniharpulla että pianolla. Aloittelijan voi olla aluksi hankala kuulla sävelten korkeutta munniharpusta, joten piano selkeyttää kuulokuvaa.

4.2 Kanteleopetusvideot

Kanteleesta ei löydy kovinkaan paljon opetusvideomateriaalia – ainakaan sellaista, joka olisi vapaasti löydettävissä ilman maksua. Suomessa on helppo päästä kanteletunneille ja muutenkin ottaa selvää kanteleen soitosta, joten suomenkielisiä videoita löytyi vähän. Sen sijaan englanniksi löytyi pitkiäkin videokokonaisuuksia. Seuraavaksi analysoin Outi Linnarannan etno.net-sivustolla olevaa opetusmateriaalia sekä brittiläisen Michael Kingin opetusvideokokonaisuutta.

Linnarannan kokonaisuudessa näkyy kanteleammattilaisuus: nuottiesimerkit ovat selkeät ja kuvakulmat videoissa hyvät. Aiheena on tietty soittotyylit, joten materiaali on hyvin rajattu. Internetissä olevan materiaalin lisäksi Linnaranta on toimittanut myös kirjan samasta aiheesta. Linnaranta kirjoittaa sivustolla, että tarkempia tietoja löytyy kirjasta. Videot ovat hyvin lyhyitä, vain parinkymmenen sekunnin mittaisia, mutta niissä näkee kaiken tarvittavan: kanteleen ja sormien liikkeen. Linnaranta etenee loogisesti ja näyttää pari sointuotetta per video. Videoiden tarkoituksena ei ole opastaa kädestä pitäen, vaan näyttää lyhyesti uusi asia. (Linnaranta 2003.)

Nuoteista huomaa, ettei materiaali ole alkeistason soittajille, sillä varsinkin runosävelmän muuntelu-osiossa nuottikuva on haastava, vaikka ääniesimerkit ovat selventäviä. Lisäksi nuotit on kirjoitettu G-duuriin, mikä on vanha ja käytetty tapa 5-kielisen kanteleen nuotinnuksessa. Kuitenkin kanteletta harvoin pystyy virittämään niinkin korkeaan sävellajiin ja yleensä käytetään D-duuria. Tottunut

soittaja pystyy soittamaan kappaleen suoraan myös ns. ”väärästä” sävellajista kirjoitettuna, mutta aloitteleva soittaja ei välttämättä ymmärrä eroa.

Michael Kingin videoista näkee hänen olevan innokas harrastaja, joka haluaa jakaa tietämystään muillekin. Opetusvideoiden tarpeen näkee kommentteissa, jotka ovat täynnä kiitollisuutta ja innostusta: ”Your kantele instructions are really very helpful”, ”That video is great!!!”, ”Can’t wait to get my kantele!” (King, Opetusvideo 1). Kysyntää videoille siis on, ensimmäisen opetusvideon on nähnyt jopa n. 25 000 ihmistä. Ensimmäinen video lähtee aivan perusteista, King kertoo kielten vireen ja näyttää myös virityksen. Hän virittää kanteleen tinapillin avulla, mikä on mielestäni hankala tapa. Toisaalta jokaisen kielen vireen voi näin tarkistaa suoraan, mutta kanteleen kielten välistä virettä ei tarkisteta missään vaiheessa. Lisäksi virheellisenä tietona hän kertoo G-vireen olevan Suomessa suosittu. Kuitenkin King neuvoo oikein virittää kanteleen d-vireeseen. (King, Opetusvideo 1).

Kuvakulmat Kingin videoissa ovat pääsääntöisesti hyviä. Kantele ja sormet näkyvät niissä hyvin, joten oppiminen on siltä osin varmasti helpompaa. Kuitenkin soittoasento jää tästä syystä vähemmälle huomiolle. Kantele on asetettu hyvin kameraan, muttei soittajaan nähden. Lisäksi Kingin soittoasento ja sormijärjestykset eivät ole parhaita mahdollisia. Toisaalta mm. käden rentous on hyvä siihen nähden, että King ei ole luultavasti saanut kanteletunteja keneltäkään. King on tehnyt viisi videota, jossa esittelee erilaisia kappaleita ja soittotekniikoita melko lyhyesti. Tosin videolta opettelevat voivat katsoa samaa kohtaa vapaasti yhä uudelleen tarpeen mukaan, joten napakkuus on oikeastaan hyvä asia. Hän myös innostaa ja kannustaa käyttämään omaa luovuutta soitossa. Hän esittelee plektralla, viivoittimella ja jousella soittoa sekä improvisointia. Kaiken kaikkiaan videot ovat innoittajina hyviä, mutta soittotekniikaltaan epämääräisiä. Myös pedagogisesta näkökulmasta katsottuna aiheet vaihtelevat melko nopeasti, eikä kaikkea ole selitetty mahdollisimman selkeästi. (King, Opetusvideot).

5 Soitto-oppaan sisältö

5.1 Perustiedot

Soitto-oppaan perusolettamuksena on, että soittaja ei ole ennen soittanut kanteletta. Sen takia on mielestäni hyvä kertoa lyhyesti soittimesta yleisesti. Kerron lyhyesti kanteleen historiasta ja erimallisista kanteleista. Kanteleesta on kuitenkin tehty paljon kirjoja ja mielestäni oppaaseen on turha ryhtyä referoimaan liikaa kanteletietoutta. Aiheesta enemmän kiinnostuneet voivat etsiä lisätietoja itsenäisesti. Tosin kanteleen osien nimeäminen ja kuvan avulla esittelemine on tärkeää. Tämä helpottaa muun muassa soittoasunnoista kerrottaessa. Kuvissa tulee olemaan kirjaston hankkima 5-kielinen kantele.

Sitä vastoin kanteleesta huolehtimisesta kerron enemmän. Kirjastokantele vaihtaa soittajaa usein, joten on hyvin tärkeää, että kaikki soittajat kohtelevat soitinta kunnolla. Oppaassa kerrotaan, kuinka kanteletta kannattaa säilyttää. Kielten puhtaus tulee varmasti olemaan lainakanteleen haaste. Pidä huolta kanteleesta! -luvussa kehoitetaan esimerkiksi pesemään kädet ennen soittoa. Vaikka annan kanteleen puhdistamisneuvoja, kirjaston henkilökunnan on hyvä tarkistaa ja puhdistaa kantele lainauksien välissä. Tähän riittää vain kielten pyyhkiminen puhtaalla paperilla tai kankaalla ja mahdollisesti pölyjen pyyhkiminen kanteleen pinnasta. Minä soitan kanteletta 1 -kirjassa kerrotaan kanteleesta huolehtimisesta vasta lopussa (Kaasinen 2004). Kirjastokanteleen soitto-oppaassa ohjeet on mielestäni tärkeä laittaa vihon alkuun, sillä kyseessä on lainasoitin. Jos kantele menee muuten rikki tai vahingoittuu, kantele tulee viedä kirjastolle. Opastan pari kirjaston työntekijää kanteleen kielenvaihtamisessa, jottei pelkästään sen takia kanteletta tarvitsisi lähettää huoltoon. Pahemmissa vaurioissa tai muussa huollon tarpeessa kirjasto lähettää kanteleen huollettavaksi. Lainaajan mahdolliset korvausvelvoitteet kirjasto katsoo tapauskohtaisesti, mutta koko soittimen hintaa ei lainaajan koskaan tarvitse korvata sen korkean hinnan takia.

Kanteleen virityksestä huolehtivat lainaajat itse ja lainausten välissä kirjasto. Kirjastokanteleen mukana kulkee viritysmittari, jonka käytöstä annan ohjeet oppaassa. Annan ohjeet myös korvakuulolta virittämiseen, sillä jollekin sellainen saattaa sopia paremmin. Apuna korvakuulolla virittämiseen annan apulauluja eri

intervallien välille. Esimerkiksi kvinttihypyn (1. ja 5. kieli 5-kielisessä kanteleessa) apulauluna on *Tuiki, tuiki tähtönen*.

5.2 Soiton aloittaminen

Ensimmäisenä asiana soittoa aloittaessa on laittaa kantele oikeinpäin ja pitää sitä muutenkin oikein. Esittelen oppaassa kaksi soittoasentoa: sylistä ja pöydältä soittamisen. Hihnan kanssa soittamisen jätin väliin, sillä hihnan pituutta on vaikea saada oikeasti sopivan kokoiseksi itsenäisesti – ainakaan harrastuksen alussa. Selitän molemmat soittotavat (syli- ja pöytäsoiton) sanallisesti vaihevaiheelta: kuinka oikea käsi asetetaan kielille ja sen jälkeen kuinka vasen. Yritän myös kuvailla ja selittää mahdollisimman tarkasti, kuinka kämmenet nojaavat kanteleeseen antaen tukea. Tämä on melko vaikeaa, sillä varsinkin vasemman käden tukipistettä täytyy yleensä hetki hakea. Soittotunnilla oppilaan käden asentoa voi korjata ja keskustelemalla löytää oppilaan kädelle sopivin tukipiste. Oppaaseen voi kuitenkin vain laittaa tarkat ohjeet ja huomautuksen siitä, että jokaisen kädet ovat erilaiset ja soittoasentoa voi ja pitää hakea itselleen sopivaksi. Ohjeista ei nimittäin saa tulla liian pitkät tai vaikeaselkoiset. Sanallisten ohjeiden tueksi ja selvennykseksi oppaaseen tulee valokuvat molemmista soittoasunnoista kokovartalokuvana sekä lähikuva käsistä. Lisäksi video soittoasennosta helpottaa paljon sen oppimista.

Soittoasennon jälkeen esittelen ensin näppäilytekniikan. Esittelen kolme sormijärjestystä, joista soittaja voi valita itselleen helpoimman. Sormijärjestys on yleensä kappalekohtainen, sillä toinen sormitus toimii nopeissa kantelesävelmissä kuten melkutuksissa ja ripatskoissa paremmin kuin lapsille helpompi järjestys. Oppaan kappaleet tosin eivät vaadi sormijärjestyksen muuttamista, joten ohjeistankin kokeilemaan eri järjestyksiä ja valitsemaan niistä sitten mieluisimman ja käyttämään sitä koko ajan. Esittelen näppäilyvaiheittain, jotta itsenäisesti opiskeleva soittaja ymmärtää sormen liikeradan. Toivottavasti liian tarkat ohjeet eivät sekoita ketään ja vie pois liikkeen luonnollisuutta. Mielestäni tarkat ohjeet ovat kuitenkin paikallaan. Sormijärjestyksistä on oppaassa piirroskuvat,

joissa näkyvät kielten ja sormien numerot. Tekniikan esittelyn jälkeen tulevat näppäilykappaleet.

Sointujen soittamisen ohjeet tulevat näppäilykappaleiden jälkeen. Tästäkin tekniikasta on vaiheittaiset ohjeet. Sointujen soittamisessa, kuten näppäilyssäkin, on tärkeää saada soittamiseen rentous. Sormien rentouttaminen on aluksi vaikeaa silloinkin kun opettaja on vieressä siitä muistuttamassa, joten siitä täytyy oppaassa pitää hyvää huolta. Esittelen kolme 5-kielisen perussointua: I-, V- ja IV-soinnut. Reaalisointumerkeissä ne olisivat D, A ja G, mutta päätin käyttää sointuastemerkkejä oppaassa. Sointuasteiden merkit ovat kuitenkin niin yleisiä muissa kantelenuoteissa, että jatkon kannalta on hyvä osata ne. Lisäksi sointuasteiden käyttö ei ole sidottu sävellajiin ja ne voivat tuoda ymmärrystä musiikinteoriaan.

5.3 Ohjelmisto

Kirjastokanteleen ohjelmiston tekemisessä täytyi ottaa huomioon lainaajien (toivottavasti) suuri ikähaitari. Sävelsin itse näppäilykappaleita, mutta käytin myös perinteisiä 5-kielisen kanteleen sävelmiä. Otin ikäjakauman huomioon kappaleiden aiheissa ja nimissä. Halusin tehdä ns. neutraaleja kappaleita, jottei jo kappaleen nimi karkottaisi osaa soittajista. Burrows'in kitaraoppaan kappaleet (Burrows 2003, 20-25) on mielestäni nimetty tylsästi harjoituksiksi, joten minulle oli selvää alusta asti, että keksisin kappaleille ns. "oikeat" nimet. Tarkoituksena on, että opasta käytäisiin järjestyksessä läpi, joten vaikeutan kappaleita tasaisesti aloittaen helposta näppäilykappaleesta. Näppäilykappaleita tuli viikkoon 5, mikä on muutama vähemmän kuin suunnittelin. Karsinta johtui osittain videoista, sillä halusin kaikista kappaleista videopätkät ja materiaali olisi paisunut liian isoksi. Haluan materiaalin olevan selkeä, joten päätin vähentää kappaleita.

Ensimmäinen ja toinen kappale, *Tallustellen* ja *Niitty*, harjoittavat samaa asiaa, eli perusnäppäilytekniikkaa ja sormijärjestystä. Melodiat ovat molemmissa yksinkertaiset ja loogiset. *Sillalla* -kappale on kolmijakoisessa tahtilajissa ja lisäksi siinä on vaihtoehtona soittaa melodia pariäänien kanssa. Tästä siirrytään luon-

tevasti *Melkutukseen*, jossa on paljon pariääniä. *Melkutus* johdattaa myös molliin, jonka jälkeen tulee sormien vikkelyyttä harjoittava *Kulkija*.

Säestyskappaleet olivat minulle hankalampia valita. Kansanlaulut ovat hyviä 5-kieliselle kanteleelle, sillä silloin myös melodian voi soittaa omalla soittimella. Toisaalta taas ne voivat olla lainaajille vieraita ja tylsän kuuloisia. Sen sijaan tunnettujen kappaleiden, kuten lastenlaulujen ja pop-kappaleiden, tekijänoikeudet olisi pitänyt hankkia erikseen. Tämän ja soitto-oppaan tiivistämisen vuoksi päädyin tekemään muutaman oman sovituksen ja käyttämään perinteisiä lauluja.

Soitto-oppaaseen päätyi kaksi erityisesti lapsille suunnattua laulua. *Iso kissa* -kappaleessa on helppo harjoitella soinnun vaihtoa, sillä I-sointu vaihtuu V-soinnuksi ”ruusu”-sanalla. Olen opettanut kappaletta paljon ja huomannut tällaisten sanamerkkien helpottavan sointujen vaihdon opettelua. Lisäksi lapset keksivät mielellään omia kissasäkeistöjä. *Hiiri naitto tyttärensä* -laulu harjoittaa samaa asiaa ja siinä on hauska tarina. Kaksi muuta säestyskappaletta ovat hiukan vaikeammat. Säveltämässäni *Rekilaulussa* on komppirytmii, jota opetan videolla tarkemmin. Lisäksi melodia on mutkikkaampi. Runolaulu *Pääskyläinen* on haastava sen riffin takia, jota vaatii harjoittamista. Jälkikäteen mietin, tuliko riffistä liian haastava, mutta päätin jättää sen silti ohjelmistoon, sillä pidemmälle ehtineille se tuo mukavaa haastetta.

Soitto-oppaassa neuvotaan myös huilu- ja mattaäänien teko ja tein niitä yhdistävän kappaleen *Pilvilinnat*. Olen opetustyössäni huomannut, että erikoistekniikat inspiroivat ja innostavat oppilaita iästä riippumatta. Toinen innostava tekniikka on sekatyylillä, jossa soitetaan näppäilyä ja sointuja sekaisin. Soittotyylillä ei ole liian vaikea aloittelijallekaan ja tuo hauskaa lisää 5-kielisen soittamiseen. *Satu meni saunaan* -kappale on varmaankin kaikille tuttu, ja sillä on helppo aloittaa sekatyylillä soitto. *Satavuotinen sakka* on myös helppo sekatyylillä, sillä siinä ei tarvitse vaihtaa sointuotetta kovinkaan usein. Viimeinen, ja hieman yllättäväkin, kappale on blues-kaavan soittaminen. Blues sopii soinnuiltaan täydellisesti 5-kieliselle kanteleelle, sillä siinä käytetään juuri I-, IV- ja V-sointuja. Halusin oppaan loppuksi jotain yllättävää, ja blueskaava valikoitui sen monipuoli-

suuden vuoksi, sillä jokainen voi keksiä oman rytminsä siihen. Videolla esittelen yhden sopivan rytmikuvion.

6 Kirjastokanteleen opetusvideot

6.1 Videoiden perustelut

Opetusvideoiden lisääminen soitto-oppaan rinnalle on ollut mukana ideatasolla jo tämän projektin alusta asti. Alkusyöksystä kuitenkin hylkäsin idean liian suuritoisenä tähän hetkeen. Videot tulivat esille taas esitellessäni opinnäytetyöni suunnitelmaa opinnäytetyöseminaarissa, jolloin sivulauseena mainitsemani videointimahdollisuus sai suuren kannatuksen. Päätinkin sitten tehdä opetusvideot soitto-oppaan rinnalle monesta syystä. Ensinnäkin soittamisen oppiminen perustuu kuulemiseen, joten jonkinlainen kuulokuva Kirjastokanteleen lainaajille olisi saatava. Pohdin CD:n lisäämistä oppaan mukaan, mutta se tuntui jo heti hiukan hankalalta vaihtoehdolta. Kaikilla ei enää välttämättä ole mahdollisuutta käyttää helposti CD-soitinta muiden elektronisten musiikkilaitteiden yleistyessä ja lainattavissa CD-levyissä on aina naarmuuntumisen ja muun rikkoutumisen vaara. Myös soitto-oppaan olisi pitänyt olla tarpeeksi vahvaa materiaalia, jotta CD olisi pysynyt mukana ehjänä.

Lisäksi pelkkä kuulokuva uuden soittimen alkeissa ei mielestäni riitä. Vaikka soitto-oppaassa on mukana kuvia, eivät ne voi korvata liikkuvan kuvan antamaa tukea soittoharrastuksen alkumetreillä. Videolta näkee soittoasennon ja sormien liikkeet, ja kaiken lisäksi videolla voi sanallisesti selittää, mitä on tekemässä ja miten. Soitto-opasta kirjoittaessani juuri asioiden selittäminen pelkästään kirjallisesti aivan vasta-alkajalle tuntui hankalalta: ymmärtääkö lukija nyt, mitä tarkoitan? Käytänkö liikaa musiikki- tai kanteletermejä itsestäänselvyyksinä? Tämän kaiken vuoksi päätin ottaa opetusvideot osaksi opinnäytetyötäni, vaikka se laajentaa työtäni.

6.2 Videoiden kuvaaminen ja editointi

Kuvasin opetusvideot itse ja sain viestinnäkoulutusohjelmalta lainaksi Panasonic AG-HMC151E -kameran ja jalustan kuvaamiseen. Kuvauspaikaksi valikoitui nopeasti musiikinkoulutusohjelman tila Karjalantalolla. Siellä oli hyvä kuvata mm. sijainnin takia. Kuvausvälineet oli helppo kuljettaa sinne, ja pystyin varaamaan sopivan luokan itse omilla tunnuksillani. Testipätkien kuvaamiseen jälkeen kuitenkin paljastui kanteleluokan ongelmallisuus videon äänen kannalta. Luokassa hurisi lämmityspatteri hyvin kovaan ääneen, eikä sitä saanut pois päältä. Livetilanteessa äänen havaitsi vain ohimennen, mutta videolla sen hurinan häiritsevyys korostui.

Tämän jälkeen kuvaustilaksi valikoitui Karjalantalon toinen, äänieristetty harjoitusluokka. Pieni ilmaston kohina oli sielläkin havaittavissa, joten päätin käyttää ulkoisia mikrofoneja kameran mikrofoniin sijaan. Ulkoiset mikrofonit pystyttiin kiinnittämään kameraan, jottei editoinnissa tarvitsisi synkronoida kuvaa ja ääntä. Lisäksi ikkunattomuus takasi videoille samanlaisen valon säästä riippumatta. Käytin kondensaattorimikrofoneja, joissa oli herttasuuntakuvio. Toinen niistä asetettiin niin, että se nauhoittaisi erityisesti kanteleen äänen ja toinen niin, että puheääni tallentuisi yhtä voimakkaana kuin kanteleenkin ääni.

Kuvauskulmia oli kaksi ja ne kuvattiin eri aikaan. Ensin kuvasin kauempaa, jolloin näyn kuvassa suurin piirtein reisistä ylöspäin. Tällöin kantele ja soittoasento näkyvät hyvin. Toinen kuvauskulma oli lähempää niin, että kantele näkyy tarkemmin. Halusin tällaisen kuvauskulman näyttämään soittamista lähempää, jotta katsojat pystyvät helpommin opettelemaan sormijärjestyksiä ja muutenkin soittotekniikkaa. Varsinkin näissä videoissa yritin keskittyä mahdollisimman paljon rentoihin sormiin ja hyvään soittotekniikkaan, jottei vain vääränlaisia tapoja pääsisi videolle.

Editoin videot Joensuun Tiedepuistolla. Käytin ohjelmaa Adobe Premiere Pro 6.0. Videoiden alussa oli muutamia sekunteja ”tyhjää tuijotusta”, sillä jo kuvattaessa halusin helpottaa editointivaihetta. Pystyin editoinnista leikkaamaan sopivasti pois ns. ”tyhjiä” sekunteja ja lisäämään uuden videopätkän tavallaan nii-

den päälle. Videoille muodostui helposti samanlainen rakenne: ensin soitan kappaleen läpi kokonaan ja sen jälkeen opetan sen pätkissä. Lopuksi on aina kappaleen soittamisesta lähikuva.

6.3 Videoiden sisältö

Opetusvideoiden tekeminen oli yllättävän haastavaa. Aluksi sekaannuin helposti sanoissani ja olin kriittinen pienemmästäkin oudosta sanavalinnasta. Eräs musiikinopiskelija katsoi muutamia videopätkiä antaakseen minulle palautetta ja sain silloin huomata, että omasta mielestäni pienet kömmähdykset eivät olleetkaan häiritseviä, vaan luonnollisen kuuloisia ja näköisiä. Sain palautteesta lisää itseluottamusta ja kuvaaminen sujuikin paremmin. Ymmärsin, että videot olisivat kiinnostavia ja parhaimmillaan silloin, kun tekisin ne oikean tunnin kaltaisiksi. Niinpä puhuin jatkossa videolla vapaammin, enkä katkaissut heti ensimmäisen ”virheen” jälkeen. Jos sanoin jotain epäselvästi tai muuten hiukan väärin, korjasin sen, ihan kuin olisin tehnyt tunnillakin.

Omaan ilmaisuuni videoilla hain paljon vaikutteita kitaran opetusvideoilta, jotka olivat mielestäni ammattimaisesti tehtyjä. Linnarannan videoilla ei ollut ollenkaan puhetta, joten en voinut hakea vertailukohtaa sieltä (Linnaranta 2003). Pyrin yhdistämään puheessani ja eleissäni Schwartzin ja Center Stage Quitar Academy’n videoiden tunnelmaa (Schwartz 2013; Center Stage Quitar Academy 2012). Schwartz on persoonallinen ja energinen, mutta mielestäni se voisi ärsyttää joitakin. Quitar Academy’n videon opettaja taas on mielestäni hiukan passiivinen, eikä anna samanlaista innostusta kuin Schwartz, vaikka vaikuttaa kin ammattitaitoisemmalta. Halusinkin tehdä iloisia, innostavia ja ammattitaitoisia videoita.

Pohdin jonkun verran sitä, tekisinkö ns. ”käsikirjoituksen” videoihin, eli kirjoittaisinko jo valmiiksi auki sen, mitä niillä sanoisin. Päätin kuitenkin, etten tekisi niin, sillä mielestäni kirjoitan ja puhun eri tavalla. Valmiit puheet olisivat jäykistäneet minua ja olisin sekaantunut mahdollisesti jopa enemmän sanoissani yrittäessäni

seurata valmista käsikirjoitusta. Teinkin siis eräänlaiset kohtausluettelot: mitä haluan huomioida tässä videossa ja mitä pitää muistaa sanoa missäkin vaiheessa. Tämä osoittautui mielestäni hyväksi tavaksi, sillä pystyin olemaan oma itseni opettajana – tai ainakin niin oma itseni kuin kameras edessä pystyy. Luonnollisuutta auttoi myös yksin kuvaaminen. Yritin kuvata myös toisen ihmisen läsnä ollessa, mutta katsoin tähän välillä vaistomaisesti, sillä oli luonnollisempaa kohdistaa opetuksensa ihmiselle kuin kameralle. Videolla näytti paremmalta, jos katsoin joko suoraan kameraan tai sitten hiukan alaspäin. Selkeästi toiseen ihmiseen katsominen näytti mielestäni oudolta. Muiden tekemisissä opetusvideoissa pidin siitä, että parhaimmat niistä saivat minulle tunteen tietynlaisesta kahdenvälisestä hetkestä. Muhonen puhuu suoraan kameralle ja luo sillä hyvän tunnelman (Muhonen 2013). Kuvatessani olin hermostuneempi toisen ihmisen katsoessa kuvaamista, joten päädyin kuvaamaan yksin.

Kuvausprosessin tekemisessä yksin oli monia hyviä puolia. Pystyin kuvaamaan täysin oman aikatauluni mukaisesti ja kuvaamaan samasta aiheesta niin monta ottoa kuin halusin. Jonkun muun kuvatessa minulla olisi varmasti ollut paljon suurempi paine saada kerralla tai enintään muutamalla otolla täydellinen suoritus. Haittapuolena yksin tekemisessä oli huomioni jakaantuminen moneen asiaan yhtä aikaa. Tekniset ongelmat seurasivat toistaan ja niiden ratkaiseminen yksin oli stressaavaa ja lannistavaa. Sain onneksi monilta ystäviltäni apua näihin ongelmiin ja pystyin jatkamaan kuvaamista. Ongelmien jälkeen minun täytyi rauhoittua ja keskittyä jonkin aikaa, että sain ilmeeni ja olemukseni taas hyvän tuuliseksi, sillä huomasin jollain videoilla näkyvän turhautumiseni.

Juuri omien ilmeiden ja eleiden hallinta oli myös yllättävän vaikeaa. Olen iloinen ihminen ja hymyilen paljon, mutta videoilla näytin monesti tuiman keskittyneeltä, sillä olihan kuvatessa minulla paljon ajateltavaa. Tuntuikin, että minun täytyi liioitella perusilmeeni valoisaksi, jotta se olisi näyttänyt siltä myös videoilla. Tässä ehkä olisi auttanut toisen ihmisen läsnä olo, sillä silloin ilmeeni olisi ollut luonnollisesti sosiaalisempi ja ulospäin suuntautuneempi. Ratkaisu tähän pulmaan oli mielikuvaharjoittelu: kuvittelin yleensä ihmisten katsovan videoita ja mietin, millaisen kuvan haluaisin heidän minusta saavan. Videoita katsoessani olinkin yllättänyt, miten luonteva loppujen lopuksi pystyin olemaan.

7 Yhteenveto

Tekemäni opetusmateriaali muodostaa kokonaisuuden 5-kielisen soitosta. Soitto-opas on läpileikkaus aivan alkeista myös erilaisimpiin tekniikkoihin. Oppaan testikäyttäjä kertoi kappaleiden vaikeutuvan melko nopeasti. Lisäsin tämän jälkeen kappaleiden alkuun maininnat vaikeustasosta. Tasoja on kolme: alkeistaso, keskitaso ja edistynyt. Merkitsin vain yhden kappaleen, jonka testikäyttäjä koki vaikeimmaksi, edistyneeksi. Oppaasta ei siis tullutkaan täysin alkeisiin keskittyvää. Esimerkiksi näppäilykappaleet vaikeutuvat melko nopeasti, mutta toisaalta ne voi soittaa haluamassaan tempossa. Lisäksi oletan, että itsenäisesti opiskelevat myös tahtovat haastaa itseään ja soittaa mielenkiintoisia kappaleita. Soitto-oppaan laajuus täytyi rajata johonkin ja päätin esitellä monia soittotapoja lyhyesti, mutta selkeästi.

Materiaalissa soitto-opas on kaiken perusta. Olen kertonut siinä hyvin tarkasti muun muassa eri teknisiä asioita ja sieltä löytyvät myös kaikkien kappaleiden nuotit. Videot tukevat soitto-opasta, eikä niitä ole tarkoitettu käytettäväksi ilman vihkoa. Ensimmäisissä videoissa selitän asioita tarkemmin, sillä kaikki on uutta, mutta muutaman kappaleen vain soitin videolle. Tämän vuoksi ohjeistankin käymään soitto-oppaan järjestyksessä läpi ja käyttämään koko opetusmateriaalia hyödyksi. Videot auttavat paitsi oikean soittoasennon näkemisessä, myös kunnollisen kuulokuvan saamisessa. Pelkkä soitto-opas olisi hyvin hiljainen opettaja. Lisäksi minusta on mukava – joskin äärimmäisen jännittävä – ajatus, että lainaajat saavat kontaktin minuun ja näkevät, kuka on tehnyt Kirjastokanteleen opetusmateriaalin. Toivon videoiden tekevän opetuspaketista henkilökohtaisemman lainaajalle.

Omassa opetustyössäni käytän kansanmusiikkipedagogiikan perusmalleja: soit-tajan oman musiikillisen persoonan esille tuomista, improvisointia, säveltämistä ja sovittamista. Kansanmusiikkiin kuuluu olennaisena osana myös perinteen jatkaminen. Mielestäni tekemäni opetusmateriaali korreloi tämän ajatusmaail-

man kanssa. Materiaali on tosin tarkoitettu monille ihmisille, joten tietynlainen henkilökohtaisuus ei sen vuoksi ole mahdollista. Esimerkiksi sanalliset ohjeet ovat vain yhdellä tavalla selitetty, vaikka ”normaalissa” opetustilanteessa voisin selittää saman asian oppilaalle sopivimmalla tavalla. Työssäni on kyse soitonalueista, joten luovan soiton selittäminen ilman kontaktia oppilaaseen on vaikeaa. Oppaassa on kuitenkin tilaa soittajan omalle luovuudelle esimerkiksi sointurytmien ja uusien sanojen muodossa. Perinteen jatkaminen taas on luonnollinen osa opetusmateriaalia, sillä projekti jatkaa kanteleensoiton perinnettä. Lisäksi soitto-oppaassa on ohjelmistossa vanha kantelesävelmä sekä runo- ja rekilaulu.

8 Pohdinta

Tämän opinnäytetyön tekeminen oli opettavainen kokemus. Mitä enemmän tein työtä, sitä enemmän huomasin siitä uusia asioita. Vaikka pohdin aihetta kevästä asti paljon ja suunnitelma kehittyi paremmaksi mielessäni ajan myötä, vasta oikea tekeminen paljasti työn ongelmakohdat ja uudet asiat, joita en edes osannut arvatakaan. Työssäni oli monta liikkuvaa osaa, enkä osannut ennakoida kaikkia vastaantulevia asioita. Tekniset ongelmat, soitto-oppaan julkaisu ja videoiden saaminen oikeanlaiseen muotoon olivat vain osa yllättävistä asioista. Nyt osaisinkin varata enemmän aikaa työlle, jotta aikataulut eivät kaatuisi ongelmien ilmetessä.

Työssä oli haastavaa päättää, milloin videot ja opas olivat valmiita, sillä mielessäni oli vielä monia asioita, jotka voisivat olla vieläkin paremmin tai siistimmin tehty. Julkaisen ensimmäistä kertaa jotain näin suurta, joten täydellisyyden tavoittelu oli ongelma. Jossain vaiheessa ymmärsin, että työ pitää vain hyväksyä valmiiksi. Sama haaste on varmasti monelle luovan työn tekijällä. Omaan luomukseen voisi parannella ja muokata loputtomiin.

Tässä auttoi ajatus siitä, että opinnäytetyöni on eräänlainen pilottihanke. Jatko-suunnitelmani onkin pyytää Kanteleliittoa yhteistyökumppaniksi ja tehdä muokattu kokonaisuus Kirjastokanteleesta. Voin kerätä palautetta Kirjastokante-

leen lainaajilta ja muokata mahdollisesti ohjelmistoa tai videoita niiden perusteella. Kanteleliitto voisi auttaa kustannus- ja tekijänoikeusasioissa sekä yhteistyössä muiden kirjastojen kanssa. Olisi hienoa, jos Kanteleliitosta saisi tilattua koko pakettia: opetusmateriaalia ja kanteleita. Voisimme yhdessä neuvotella Soitinrakentajat Amf:n kanssa sopivan paketin kirjastoille. Kirjastokanteleen leviäminen ympäri Suomea olisi hieno asia. Toivoisin myös, että muitakin soittimia voisi jatkossa lainata kirjastoista. Kaikki soittimet eivät lainaamiseen sovelly, mutta monet soittimet kyllä. Lisäksi kanteleen osalta lainausmahdollisuuksia voisi laajentaa muihin kantelemalleihin.

Lähteet

- Bennett, J. 2009. The Complete Junior Guitarist. Lontoo: Wise Publications.
- Burrows, T. 2003. Ensimmäinen kitarakirja. Helsinki: Readme.fi.
- Center Stage Quitar Academy. 2012. How to Play Quitar for Beginners: Playing exercise 1 for Beginners.
<https://www.youtube.com/watch?v=vSakoBvdIvU>. 6.10.2014.
- Jussila, V. 2014. Sano hei kirjastolle. Suomenkuvalehti 34/2014. Helsinki: Ota-vamedia Oy.
- Kaasinen, S. 2004. Minä soitan kanteletta 1. Helsinki: WSOY.
- Kaikkonen, M., Ollaranta, R., Piispanen, U. & Sopanen, S. 2003. Olin kantele Helsinki: Otava.
- Kansanmusiikki-instituutti. 2014. Näppärit. <http://www.kansanmusiikki-instituutti.fi/napparit/napparipedagogiikka/>. 3.11.2014.
- King, M. 2008. 5 String Kantele, a playing guide, part 1 of 5.
<http://www.youtube.com/watch?v=hUbUFOndHgU>. 6.10.2014.
- King, M. 2008. 5 String Kantele, a playing guide, part 2 of 5.
<http://www.youtube.com/watch?v=0KX6Jb2yzFM>. 6.10.2014.
- King, M. 2008. 5 String Kantele, a playing guide, part 3 of 5.
http://www.youtube.com/watch?v=x_BGtEn3h2s. 23.10.2014.
- King, M. 2008. 5 String Kantele, a playing guide, part 4 of 5.
<http://www.youtube.com/watch?v=9HeHOAMBMf4>. 6.10.2014.
- King, M. 2008. 5 String Kantele, a playing guide, part 5 of 5.
<http://www.youtube.com/watch?v=15twHoC8xl8>. 6.10.2014.
- Kreader, B., Kern, F., Keveren, P. & Rejino, M. 2000. Piano Technique Book 2. Milwaukee: Hal Leonard Corporation.
- Kuoppamäki, R. 1985. Kiehtovat koskettimet – Pianokoulu aikuisille Helsinki: Musiikki Fazer Musik.
- Käpylän musiikkiopisto. 2012. Opetussuunnitelma.
<http://www.kmo.fi/fi/kamulinja/opetussuunnitelma>. 6.11.2014.
- Linnaranta, O. 2003. Viisikielisellä kanteleella Haapaveden tyyliin.
http://etno.net/verkko-oppimateriaali/viisikielisella_kanteleella_haapaveden_tyyliin. 5.10.2014.
- Muhonen, J. 2013. Munniharpuun alkeet. <http://pelimanni.net/munniharppu/>. 1.10.2014.
- Schwartz, M. 2013. Absolute Super Beginner Quitar Lesson.
<https://www.youtube.com/watch?v=llNuwhZWXKA>. 6.10.2014.
- Seppä, S. 2007. Omalle mielikuvitukselle tilaa – Kansanmusiikkiyhtyeen ohjaaminen konstruktivistisesta näkökulmasta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/19853/jamk_1197369877_0.pdf?sequence=1. 3.11.2014.
- Timonen, V. 2009. Mitä on kansanmusiikkipedagogiikka?
<http://yle.fi/vintti/yle.fi/blogit.yleradio1.yle.fi/kansanmusiikinpakina/kansanmusiikkipedagogiikka.html>. 3.11.2014.

Soitto-oppaan asettelu tässä liitteessä ei täysin vastaa painetun oppaan taittoa.

Kirjastokantele

Soitto-opas

Jenni Venäläinen

Kirjastokanteleen lainaajalle

Kirjastokantele on tehty kaikille: olitpa nuori, vanha tai jotain siltä väliltä, voit löytää itsellesi sopivan käyttötavan kanteleelle. Voit kokeilla, onko kanteleensoitto sinulle sopiva harrastus tai voit soittaa kanteleella yhdessä lapsesi tai lapsenlapsesi kanssa. Tai sitten tarvitset kanteletta kertaluontoisesti, vaikkapa kansainvälisten vieraiden piristykseksi työpaikallasi. Mikä olisikaan silloin helpompaa kuin lainata kantele kirjastosta soitto-oppaan kanssa ja palauttaa se muutaman viikon päästä?

Soitto-opas sisältää alkeiskappaleita, mutta muutama kappale on jo pidemmällekin ehtineille. Jos pääset soitto-oppaan loppuun jo kesken lainaajan tai olet soittanut kanteletta ennenkin, niin tutustu kirjaston muihin kanteleoppaisiin ja -nuottikirjoihin, keksi itse kappaleita tai sovelta oppimaasi pop- tai rock-kappaleisiin. Vain mielikuvitus on rajana 5-kielisen kanteleen soitossa!

5-kielisessä kanteleessä on paljon mahdollisuuksia monipuoliseen soittoon, joten kanteleeseen kannattaa tutustua kauemmankin aikaa: käydä tunneilla, kuunnella kantelebändejä ja tehdä omia sävellyksiä. Kannattaa kokeilla myös eri kantelemalleja 10-kielisestä isoon konserttikanteleeseen asti. Tämä soitto-opas antaa ensisysäyksen kanteleensoiton polulle, joka voi viedä sinut minne vain. Toivonkin Kirjastokanteleen innostavan lainaajat uusiksi kanteleharrastajiksi!

Joensuussa 21.10.2014 Jenni Venäläinen

Sisältö

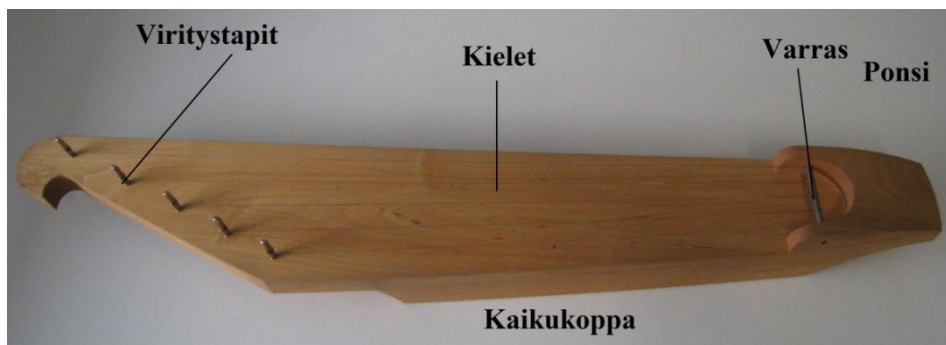
5-kielinen kantele
Opetusvideot
Viritys
Pidä kantele kunnossa!
Soiton aloittaminen
Näppäily
Näppäilykappaleet
Soinnut
Sointukappaleet
Erikoistekniikat
    Matta- ja huiluäänet
    Sekatyöli
Yllätys... bluesia 5-kielisellä!
Lisätietoja

5-kielinen kantele

Kanteleen tarkkaa ikää ei tiedetä, mutta sen arvellaan olevan ainakin 2000 vuotta vanha soitin. Vaikka kantele koetaan täysin suomalaisena soittime-
na, on kanteleita kuitenkin myös muissa maissa. Ulkonäkö ja soittotekniikka vaihtelevat, mutta kuitenkin esimerkiksi Latvian kokle, Liettuan kanklės, Vi-
ron kannel ja Venäjän gusli ovat myös kanteleita, ulkonäkö ja soittotekniik-
ka vaihtelevat hiukan.

Erilaisia kantelemalleja on Suomessa paljon. Vähäkielisistä kanteleista 5-,
10-, 11- ja 15-kieliset ovat vakiintuneita malleja, vaikka entisaikoina kieliä
saattoi olla kanteleissa hyvinkin vaihtelevia määriä. Keski-Suomen kantele
(Saarijärven kantele, tikkukantele) on nimensä mukaisesti Keski-Suomen
alueella soitettu kantele, jota soitetaan puutikun avulla. Isot kanteleet eli ko-
tikantele sekä konsertti- tai koneistokantele ovat avanneet kanteleelle oven
myös klassisen musiikin maailmaan. Nykyiset sähkökanteleet taas ovat
vieneet kanteleen yhä uudelle tasolle, sähköistetyn musiikin maailmaan.

Seuraavassa kuvassa on nimetty kanteleen osat. Etsi omasta kanteleestasi
samat osat!

Opetusvideot

Opetusmateriaaliin kuuluvat internetissä olevat opetusvideot. Osoitteet videoihin löydät Joensuun kirjaston nettisivuilta, mutta myös tästä oppaasta. Aiheen lopussa on auki kirjoitettuna nettilinkin osoite. Videoilla kappale soitetaan ensin kokonaan läpi ja sen jälkeen opetellaan pienemmissä paloissa, joten nuotinlukutaito ei ole välttämätöntä. Pienimpien soittajien kannattaa käydä opasta läpi yhdessä vanhemman kanssa, jolloin edes lukutaitoa ei tarvita.

Viritys

5-kielinen kantele kannattaa aluksi virittää joko D-duuriin tai d-molliin. Myös muut vireet ovat mahdollisia, mutta näistä on hyvä aloittaa. Kanteleen kielet vastaavat asteikon viittä ensimmäistä säveltä. Pisin kieli on 1. kieli ja lyhin kieli 5. kieli.

1=d
 2=e
 3=fis duurissa ja f mollissa
 4=g
 5=a

Voit virittää kanteleen korvakuulolta, jolloin kielten virettä verrataan 1. kielten vireeseen. Voit käyttää myös viritysmittaria. Aloita pisimmästä eli 1. kielestä. Soita kieltä ja löysää tai kiristä kieltä mittarin näyttämän lukeman mukaan. Kieli on vireessä, kun mittari on keskellä tai näyttää nollaa. Tee sama kaikille kielille ja tarkista kielten keskinäinen vire vielä korvakuulolta, jos se on sinulle tuttua ja kuulet sävelten puhtauden. Kanteleen mukana kulkevassa mittarissa on vielä tarkemmat ohjeet.

Voit virittää kanteleen myös käyttämällä jotain toista soitinta apunasi. Tällöinkin kanteleen kielten keskinäinen vire kannattaa tarkistaa. Korvakuulolta virittämiseen voi käyttää apulauluja, joiden alkuintervallit helpottavat sävelpuhtauden kuulemista.

Apulaulut korvakuulolta virittämiseen:

kielet

- 1 ja 5: Tuiki, tuiki (tähtönen) (näppäile 1 1 5 5)
- 5 ja 2 sekä 4 ja 1: Soihdut sammuu (näppäile 5 2 5 2 tai 4 1 4 1)
- 1 ja 3 duurissa: Ukko Nooa (1 1 1 3)
- 1 ja 3 mollissa: Taivas on (sininen ja valkoinen) (1 1 3)

Opetusvideo:

<https://www.youtube.com/watch?v=dlyvP3ZGVBw&feature=youtu.be>

Pidä kantele kunnossa!

Kantele ei ole lelu vaan soitin, joten pidä siitä hyvää huolta. Säilytä kanteletta aina soitinkotelossaan hyvällä paikalla: älä patterin vieressä tai aurin-gossa, äläkä vetoisassa tai kylmässä paikassa. Pidä kantele rauhallisesti sylissäsi tai pöydällä, älä kolhi sitä tai nosta kielistä ylös.

Pese kädet ennen soittamista, jotta kielet pysyvät puhtaina ja soivina mahdollisimman pitkään. Jos kielet tuntuvat tahmeilta tai likaisilta, niitä voi pyyhkiä pehmeällä ja kuivalla paperilla tai kankaalla. Pölyisen kanteleen voi puhdistaa paperilla tai puhtaalla pullasudilla tai pensselillä.

Jos kanteleen kieli särisee, tarkista ensin kielen molempien päiden kiinnitys. Särinään voi auttaa kielen runsas löystyttäminen ja kielen siirtely joko vartaassa tai tapin ympärillä. Kiristä kieli sen jälkeen oikeaan vireeseen. Jos tämä ei auta, vie kantele kirjastoon, jossa henkilökunta huolehtii kanteleen korjauksesta.

Joskus liian kova soittaminen, kielen huono kiinnitys tai sen vanhuus saavat kielen katkeamaan. Sellaista sattuu, eikä sitä kannata säikähtää. Vie kantele silloin kirjastolle, jossa kieli vaihdetaan. Kirjasto huolehtii myös muusta korjauksesta ja huollosta, älä yritä korjata kanteletta itse.

Soiton aloittaminen

5-kielisen kanteleen soitossa pisin kieli, eli 1. kieli, on aina soittajasta kauimpana. Lyhin kieli, eli 5. kieli, on taas lähimpänä soittajaa. Kanteletta voidaan soittaa sylistä, pöydältä tai hihnan kanssa.

Kanteleen soittaminen sylistä

Valitse tuoli, jonka reunalla istuessa jalkapohjat ylettyvät kokonaan lattiaan. Kantapäidenkin pitäisi pysyä koko ajan maassa, älä siis ”nouse varpillesi”. Istu ryhdikkäästi, irti selkänojasta ja ota kantele syliin oikein päin – lyhin kieli siis vatsaasi lähimpänä. Kantele pysyy paremmin sylissäsi eikä lähde valumaan, jos kallistat sitä vähän pystympään.

Kantele siis nojautuu sekä reisiisi että alavatsaasi. Kun laitat kädet paikoillaan, ne tukevat kanteletta vielä lisää.

Oikean käden kämmen lepää kanteleen ponnien päällä. Vasemman käden kämmenen ja ranteen alun välinen alue lepää viritystappien päällä. Hae käden asento mahdollisimman mukavaksi, jokaisella on yksilölliset kädet ja käden tarkka asettumiskohta voi vaihdella. Jos viritystapit painautuvat liikaa käteen, kokeile siirtää kättä joko keskemälle kielillä (silloin ranne on tappien päällä) tai pois päin keskustasta (silloin kämmen on enemmän tappien päällä). Tärkeintä on, että vasemman käden sormet pystyvät vaivatta soittamaan. Irrota kynärpäät kyljistä, mutta älä kuitenkaan vie niitä eteen.

Kanteleen soittaminen pöydältä

Valitse sopiva pöytä ja tuoli soittamiseen. Kanteleen pitäisi olla samalla tasolla kuin sylistä soittaessa, silloin kädet ovat oikealla korkeudella. Jos pöytä tai lipasto on tarpeeksi korkea, voit soittaa myös ilman tuolia, siis seisten. Pöydältä soittaessa kantele on tasaisesti, eli soitinta ei pidä yrittää kallistaa. Kanteleen pohjaan kannattaa laittaa muutama sinitarra, jolloin se pysyy tukevasti pöydässä kiinni ja soittaja voi keskittyä soittamiseen eikä kanteleen paikoillaan pysymiseen.

Kädet asettuvat kanteleeseen samalla tavalla kuin sylistä soittaessa.

Soita kappaleet ja teoriaosuudet rauhallisesti läpi. Käytä juuri sen verran aikaa kuin tarvitset, ja siirry seuraavaan kappaleeseen vasta kun osaat edellisen sujuvasti. Ja muista käyttää videoita apunasi!

Opetusvideo:

<https://www.youtube.com/watch?v=IFrH2c0mang&feature=youtu.be>

Näppäily

Sormijärjestys

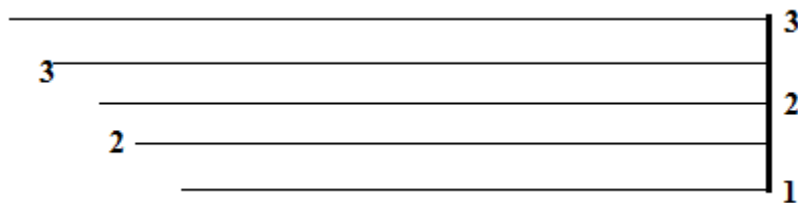
Melodian soittamisessa on monia sormijärjestyksiä. Tässä soitto-oppaassa esitellään kolme erilaista sormijärjestyksiä. Etsi kokeilemalla itsellesi sopivin sormijärjestys. Sormijärjestys voi olla myös kappalekohtainen, mutta aluksi on hyvä valita yksi ja opetella se kunnolla. Kuvissa kanteleen kielet on numeroitu ja kummallakin reunalla on tarvittavien sormien numerot.

Sormijärjestys 1

- ”sormet sormien lomahan”
- helppo aloittaa, sillä vasemmasta kädestä ei tarvita kuin kahta sormea

vasen käsi

oikea käsi

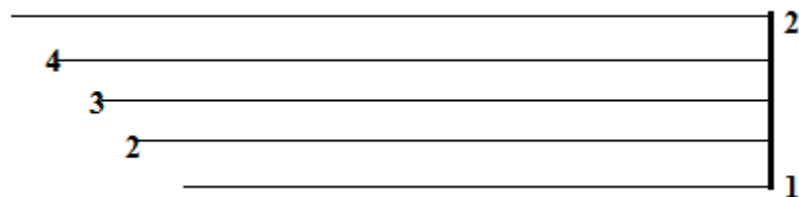

Sormijärjestys 2

- sama sormijärjestys käy myös 10-kielisessä kanteleessa

vasen käsi

oikea käsi

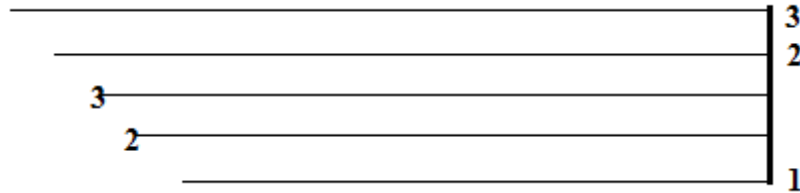

Sormijärjestys 3

- hyvä varsinkin nopeissa kappaleissa

vasen käsi

oikea käsi

Melodia sovitetaan 5-kielisessä kanteleessa näppäillen eli kieliä ylöspäin nypäten. Ota hyvä soittoasento ja laita kädet rennosti kanteleelle. Soita hetki jokaista kieltä vuorotellen ja hae hyvää ääntä ja liikerataa.

Näppäilyn vaiheet:

1. Sormi on rennosti oman kielensä yläpuolella
2. Sormen pehmeä puoli (ei siis kynsiapuoli) näppää kielen ylöspäin, hiukan itseä kohti.
3. Sormi rentoutuu heti näppäyksen jälkeen ja joko jää rennosti kielen yläpuolelle tai soittaa sen uudestaan.

Poikkeus!

Oikean käden peukalolla näpätessä peukalo näppää kielen ylöspäin ja **poispäin** itsestä, jotta pehmeä puoli voi soittaa kielen.

Opetusvideo:

<https://www.youtube.com/watch?v=IFrH2c0mang&feature=youtu.be>

Näppäilykappaleet

Kun aloitat näppäilyä, muista:

- hyvä soittoasento
- rennot sormet
- oma sormijärjestys

Alkeistaso

Tallustellen

J.Venäläinen

<https://www.youtube.com/watch?v=vGxSudDs19Y&feature=youtu.be>

Alkeistaso

Niitty

säv. J. Venäläinen

<https://www.youtube.com/watch?v=-sfl76Mxh9U&feature=youtu.be>

Huomaa tahtimerkintä! Sillalla-kappale meneekin kolmeen, kuten valssit.

<https://www.youtube.com/watch?v=mk1j3TVAr4w&feature=youtu.be>

Sillalla

Alkeistaso

säv. J. Venäläinen

5 4 3 1 3 4 5 5 4 3 4 2 2 3

4 5 4 3 4 2 3 4 3 2 3 1 5 4 3 4 5

4 4 4 3 2 5 4 3 1 3

2 2 3 4 3 2 3 2 1 3 1

— Kokeile soittaa sama kappale käyttäen pariääniä, eli soittamalla kaksi kieltä yhtä aikaa.

Sillalla

Keskitaso

J. Venäläinen

5 4 3 1 3 4 5 5 4 3 4 2 2 3

4 5 4 3 4 2 3 4 3 2 3 1 5 4 3 4 5

4 4 4 3 2 5 4 3 1 3

2 2 3 4 3 2 3 2 1 3 1

Tässä vanhassa melkutus-tanssissa pariäänit ovat tärkeässä osassa. Toistuva 5. kielen näppäys tekee kappaleesta kiinnostavan kuulaisen. Melkutuksen voit soittaa myös duurissa, nuotissa se on merkitty d-molliin.

<https://www.youtube.com/watch?v=-fweTjleAmY&feature=youtu.be>

Keskitaso

Melkutus

trad.

Kulkija-kappale syntyi vanhojen kantelesävelmien pohjalta. Kokeile muunnella melodiaa vaihtaen äänen sieltä täältä ja tee oma Kulkijasi.

<https://www.youtube.com/watch?v=UkADOSpAhKc&feature=youtu.be>

Keskitaso

Kulkija

J. Venäläinen

Tässä kappaleessa toistuva näppäilykuvio, riffi, säestää laulua. Harjoittele ensin laulu ja näppäily tarkasti erikseen. Vasta kun molemmat sujuvat helposti ja lähes automaattisesti, yritä yhdistää ne. Riffeillä saa helposti kiinnostavan kuuloisia kappaleita aikaan. Kokeile keksiä oma riffi tähänkin lauluun!

Runolaulu on vanhaa suomalaista perinnettä, jossa laulun sanat ovat ns. kalevalamittaa. Sanoissa on paljon alkusointuja ja yhdessä säkeessä yleensä kahdeksan tavua.

https://www.youtube.com/watch?v=WX_bQBfIRv8&feature=youtu.be

Edistynyt

Runolaulu Pääskyläinen

trad., sov. J. Venäläinen

Laulu

Kantele

Pääs-ky-läi-nen päi-vä-lin - tu, len-te-li ke-sä- sen_päi - vän

3

syk-syi-sen öi-sen pi mi - än, et-si maa-ta maa- tak-sen - sa.

Pääskyläinen päivälintu,
lenteli kesäsen päivän,
syksyisen öisen pimiän,
etsi maata maataksensa,
lehtoa levätäksensä.
Lensi vuoren kukkulalle,
näki laivasen merellä
lensi laivan partahalle,
puna-mastin purjehelle;
valo vaskisen pesäsen,
muni kultaset munaset.

Tuli tuulonen mereltä,
kaasi laivan kallellehen,
sysähytti syrjällehen,
munat vierähti vetehen.
Kasvo tuohon kaunis saari,
kaunis nurmi saaren päälle,
kaunis neito nurmen päälle.

Soinnut perustavalla

Hyvät muistisäännöt sointujen soittamiseen perusotteilla on ”pupunkorvat” ja ”etusormi-Eetu”: vasemmasta kädestä keski- ja etusormi tekevät pupunkorvat ja lepäävät kevyesti tarvittavilla kielillä sammuttaen ne.

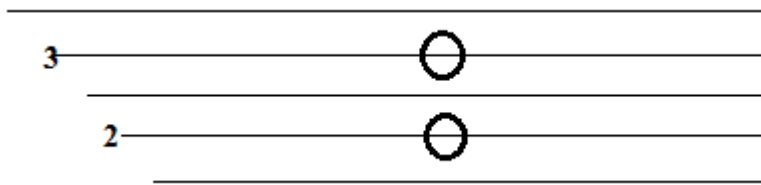
Muut sormet eivät kuitenkaan saa olla nyrkissä, vaan rennosti vapaina. Oikean käden etusormi soittaa soinnun – silloinkin käden muut sormet eivät ole nyrkissä vaan kulkevat vapaina käden mukana.

Seuraavissa kuvissa on merkitty sammutettavat kielet sekä sointujen nimet sekä sointuasteina että reaalisointumerkkeinä.

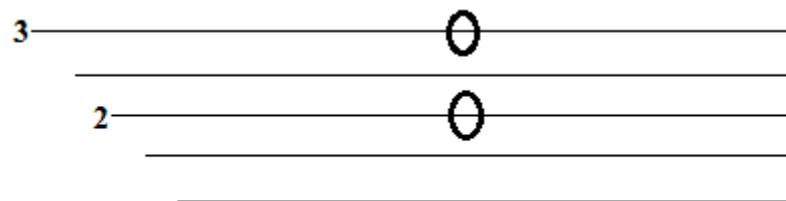
<https://www.youtube.com/watch?v=HVMtpwPPfxU&feature=youtu.be>

I-sointu eli perussointu (D-duuri tai d-molli)

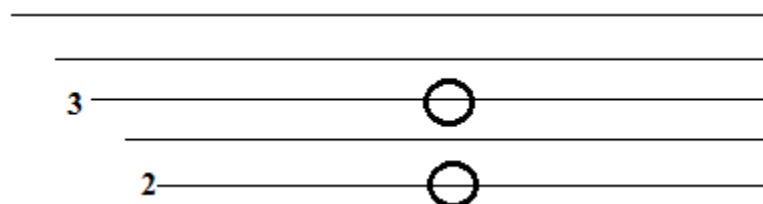
vasemman käden sormet

V-sointu eli dominantti (A7)

IV-sointu eli subdominantti (G6)

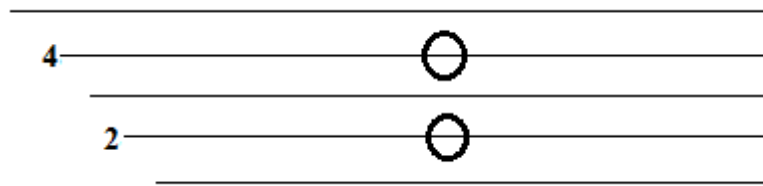
Soinnut edistyneemmällä tavalla

Soinnut voidaan soittaa myös toisella tavalla, jolloin kieliä sammuteaan enemmän. Tällöin V- ja IV-soinnut tulevat ns. puhtaasti eli ilman ylimääräisiä säveliä. Seuraavilla sointuotteilla on myös helpompi ja järkevämpi soittaa sekatyylillä.

I-sointu eli perussointu (D-duuri tai d-molli)

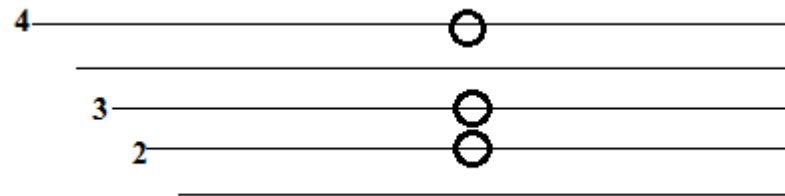
Tässä soinnussa vasemman käden keskisormi on siis ilmassa.

vasemman käden sormet

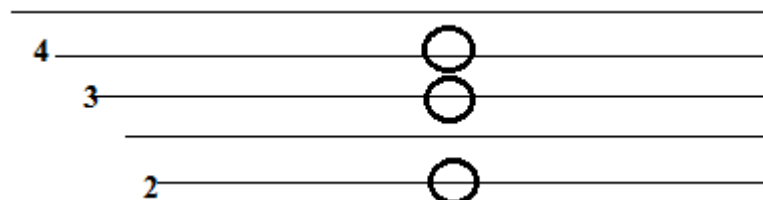
V-sointu eli dominantti (A)

vasemman käden sormet

IV-sointu eli subdominantti (G)

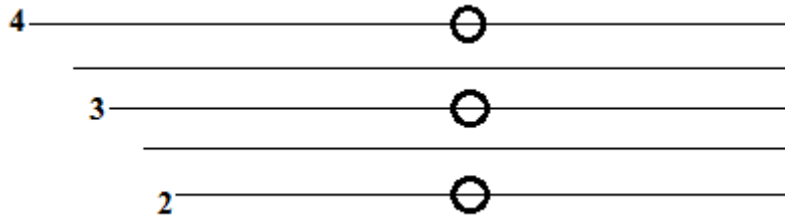
vasemman käden sormet

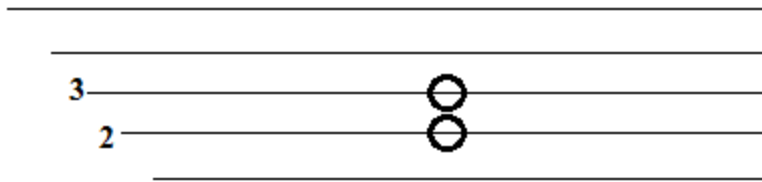
Muita sointuja

5-kielisellä kanteleella saa sen sävelten vähyydestä huolimatta myös muita sointuja. Lisäksi erilaiset toistuvat näppäilykuviot (eli riffit) ovat hyviä säestystapoja viisikielisellä kanteleella.

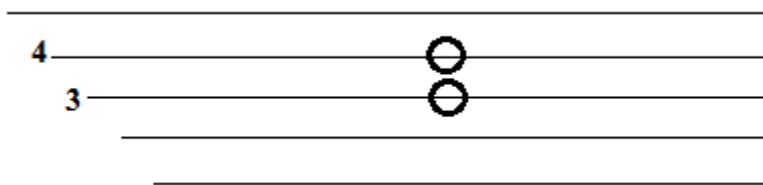
II-sointu eli Em (ns. "haarukkasointu", sormet hajaantuvat leväksi sointuotteeksi)

I sus2-sointu eli D sus2

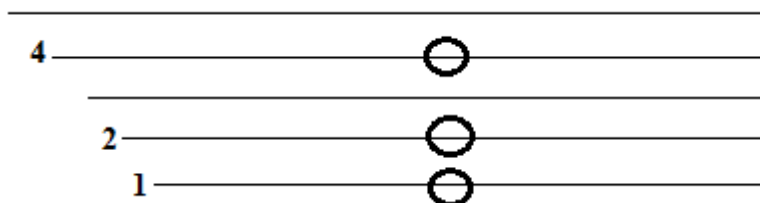

I sus4-sointu eli D sus4

VI-sointu eli Hm

Tämä sointu kannattaa soittaa niin, että asettaa sormet I-soinnulle ja sitten lisää peukalon sammuttamaan 5. kielen.

Sointukappaleet

Tässä oppaassa on muutama esimerkki sointukappaleista. Kannattaa etsiä lisää kappaleita muista kanteleoppaista, joissa on paljon ohjelmistoa. Myös niissä käytetään I-, IV- ja V-sointumerkkejä. Tutki myös muita kuin kantelenuotteja – voisiko niitäkin soittaa 5-kielisellä?

Alkeistaso

Iso kissa

trad.

I I I I I V I I

I - so kis - sa, i - so kis - sa tans - sii ruu - su suus - sa

5 I I I I I V I I

Aij - jaij, aij - jaij - jaij, tans - sii ruu - su suus - sa

Keksi itse lisää kissasäkeistöjä ja muuta säestystapaa! Esimerkiksi Ilveskissa -säkeistön voi soittaa sormen kynsipuolella. Eli sointu soitetaankin itsestä poispäin.

<https://www.youtube.com/watch?v=r6nwDOrHaUM&feature=youtu.be>

Alkeistaso

Hiiri naitto tyttärensä

trad.

IV I IV

Hii - ri nait - to tyt - tä - ren - sä luu - ri - al - lal - lei,
 Ro - tan - po - jan puo - li - sok - si luu - ri - al - lal - lei,

3 IV I IV

hel - le - il - lal - lei, luu - ri - al - lal - lei

Hiiri naitto tyttärensä, luulirallallei,
 rotanpojan puolisoiksi, luuriallallei,

Helleillallei, luuriallallei,
 helleillallei, luuriallallei,

Ketä häihin kutsutahan, luuri..
 korppi kolmen miehen kanssa, luuri...

Helleillallei...

Lahokanto lapsinensa, luuri..
 petäjä perehinensä, luuri

Helleillallei...

Mitä lahjaks annetaan, luuri..
 mykrän myssä kärpän hattu, luuri

Helleillallei...

Korpin korkia kypärä, luuri..
 harakan sinihamonen, luuri...

Helleillallei....

Keskitaso

Rekilaulu Maa on musta

san. trad., säv. J. Venäläinen

I IV I

1. Maa on mus-ta mun jal - kai-ni al - la ja tai-vas on si - ner-tä - väi - nen.

5 I I IV I

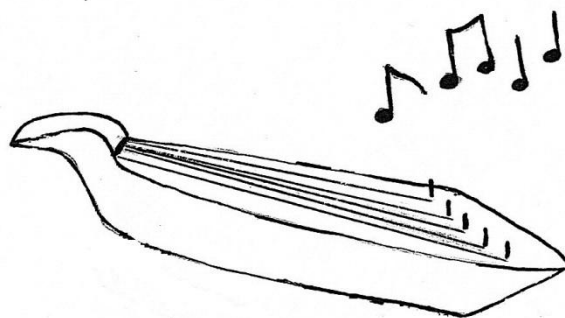

Poi - ka, jo - ta mi-nä ra - kas - tan, on val - lan i - ha - nai - nen.

2. Maailmalla kulkeissani
kirjoittelin minä puihin
varoituksia heilalleni, että
älä, älä suostu muihin.

Rekilaulut ovat uudempaa lauluperinnettä. Sanoissa on usein luontojohdanto ja vasta toinen säepari kertoo laulun varsinaisen tarinan. 2. ja 4. säkeen loput ovat riimilliset.

<https://www.youtube.com/watch?v=D5ohHStL68M&feature=youtu.be>

Erikoistekniikat

Mattaäänet

Kanteleella voi tehdä dempattuja, siis vähän hiljaisempia ääniä niin, että sammuttaa oikean käden etusormella yhden kielen aivan sen aloituskohdasta vartaan vierestä. Samaan aikaan vasemman käden etusormi soittaa saman kielen. Ääni ei silloin soi tavallisesti. Mattaääniä voidaan käyttää kappaleissa esimerkiksi efektikohtina, kuten alku- tai loppusoittona tai soittaa laulun säestykseksi mattaääniriffiä. Nuotissa mattaäänet merkitään + merkillä sävelen kohdalle.

Huiluäänet

Kanteleella voi myös monien muiden soitinten tapaan tehdä myös huiluääniä, jolloin sama sävel saadaankin soimaan oktaavia korkeammalta. Tämä perustuu siihen, että kieltä painava sormi ikään kuin lyhentää kanteleen kieltä ja näin soiva sävel on korkeampi.

Pidä kevyesti vasemman käden etusormea 1.kielellä siinä kohdassa, johon on merkitty pieni piste. Soita samaan aikaan oikean käden etusormella sama kieli ja nosta välittömästi soiton jälkeen vasemman käden sormi ilmaan. Kuuluvan äänen pitäisi olla 1. kielen sävel, mutta oktaavia ylempää.

Huiluäänien soimiseen tarvitaan yleensä enemmän harjoittelua kuin mattaääniin, sillä huiluäänissä oikea ajoitus on hyvin tärkeä. Harjoittele siis kaikessa rauhassa. Kokeile, pidätkö vasemman käden sormea merkillä liian pitkään, jolloin ääni ei pääse puhtaasti soimaan. Tai toisinpäin: onko sormi merkillä liian vähän aikaa, jolloin kieli soikin normaalista sävelkorkeudestaan.

<https://www.youtube.com/watch?v=dynmh060rYM&feature=youtu.be>

Alkeistaso

Pilvilinnat

J.Venäläinen

huiluäänillä

5 *mattaäänillä*

9 1. 2.

14 *huiluäänillä*

Sekatyyli

Tässä tekniikassa yhdistyvät näppäily ja sointujen soitto. Vasen käsi pitää yleensä koko ajan jotain sointua ja sormet näppäilevät välillä sammuttamiaan kieliä. Oikea soittaa etusormellaan soinnun ja lisäksi käy ”iskemässä” 1. ja 5. kielen tarvittaessa soimaan melodiaksi. Näitä ei siis näpätä, vaan soitetaan samalla tekniikalla kuin soittaisit sointuja.

Sekatyyli kannattaa aloittaa mieluummin ronskisti soittaen. Vasta kun soitto on rentoa, kannattaa kiinnittää huomiota melodian kuuluvuuteen: eli hiukan ”siistiä” soittoa niin, että ei soitakaan koko sointua aina kuuluville, vaan soittaa sen melodian sävelelle saakka.

Soita I-sointu aina merkityllä kohdalla ja näppää raksilla kirjoitettu nuotti. Eli ensimmäisessä tahdissa näpätään 2. ja 4. kieli.

Muista pitää sointuotteena se, jossa keskisormi on ilmassa.

<https://www.youtube.com/watch?v=WA7zeXx9bwc&feature=youtu.be>

Alkeistaso

Satu meni saunaan

sekatyyllillä

The musical notation consists of two staves. The first staff is in 4/4 time and contains eight notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F#4. Above the notes are fingerings: I, I, I, I, I, I, I, I. There are 'x' marks below the first two notes (G4 and A4) indicating muting. The second staff starts with a '3' above the first note (G4), followed by seven notes: A4, B4, C5, B4, A4, G4, F#4. Above these notes are fingerings: I, I, I, I, I, I, I. There are 'x' marks below the first two notes (G4 and A4) indicating muting. The piece ends with a double bar line.

Kokeile, miltä kappale kuulostaa, jos vaihdat V-soinnun sus2-sointuun ja IV-soinnun sus4-sointuun.

Keskitaso

Satavuotinen sakka

sekatyylillä

The musical score is written in treble clef with a key signature of one flat (B-flat) and a 3/4 time signature. It consists of three staves of music. The first staff begins with a red 'I' above the first measure. The second staff starts with a measure number '4' and contains two red Roman numerals: 'V I' above the first measure and 'I V' above the second measure. The third staff starts with a measure number '7' and contains seven red Roman numerals: 'I', 'V', 'I', 'IV', 'I', 'V', and 'I' above the first seven measures. The score includes various rhythmic values such as quarter notes, eighth notes, and sixteenth notes, along with guitar-specific markings like 'x' on the strings.

<https://www.youtube.com/watch?v=GMTNB4jvUKg&feature=youtu.be>

Yllätys... bluesia kanteleella!

Blueskaava on kuin tehty 5-kieliselle kanteleelle! Siinä tarvitaan juuri I-, IV- ja V-sointuja, eli 5-kielisen perussointuja. Tosin soinnun sisällä ei oikein voi tehdä bluesmaisia sävelkulkuja, mutta sen sijaan sointukierron voi rytmittää kiinnostavasti.

Blueskaava on 12-tahtinen, eli jokainen sointumerkki vastaa yhtä tahtia:

I	I	I	I
IV	IV	I	I
V	IV	I	I

Esittelen videolla vain yhden rytmikuvion, joten kannattaa itse kuunnella bluesia ja poimia sieltä ideoita soittamiseen.

<https://www.youtube.com/watch?v=GMTNB4jvUKg&feature=youtu.be>

Lisätietoja

Kanteletta voi nykyisin soittaa ja harrastaa monissa paikoissa. Tunteja voi saada yksityisesti oman alueesi kanteleensoittajilta ja niitä kannattaa kysyä myös musiikkiopistoista, yksityisistä musiikkikouluista sekä kansalaisopistoista. Myös monet kurssit ja leirit tarjoavat opetusta kanteleensoitossa.

Suomessa on monia soitinrakentajia, jotka tekevät kanteleita. Kannattaa kokeilla erilaisia kanteleita ja valita se, minkä ääni miellyttää itseä eniten. Kanteleiden ulkonäkökin vaihtelee, joten valinnanvaraa on!

Kysymyksiä kanteleensoiton harrastamisesta, Kirjastokanteleesta tai kanteleesta ylipäätään voi lähettää osoitteeseen:

jenni.kirjastokantele@gmail.com